

NA ZLOMLJENIH KRILIH RAZVOJA

Kaj
se skriva
za razvojnim
financiranjem
držav
v razvoju

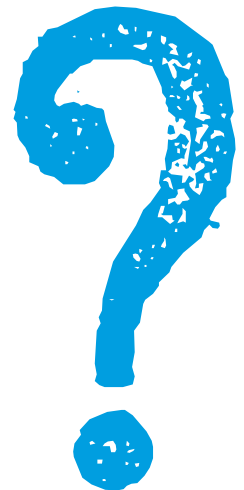

KAZALO

KAJ SE SKRIVA ZA RAZVOJNIM FINANCIRANJEM DRŽAV V RAZVOJU?	1
KRATEK UVOD V SLOVENSKO RAZVOJNO FINANCIRANJE	2
SLOVENSKO MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE	3
KLJUČNI AKTERJI SLOVENSKEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA IN FINANCIRANJA	4
KAJ GRE LAHKO NAROBE PRI RAZVOJNEM FINANCIRANJU?	5
UNIČEVANJE ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA IN LOKALNIH SKUPNOSTI	6
NESPOŠTOVANJE MEDNARODNO SPREJETIH PRAVIL	10
FINANCIRANJE PREMOGOVNIH TEHNOLOGIJ	12
TEPTANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC IN NETRANSARENTNOST	16
RAZVOJNI UČINKI STRUKTURNIH REFORM	20
POVEČANJE DRUŽBENE NEENAKOSTI	24
LIBERALIZACIJA JAVNIH STORITEV	28
ZASEBNI SEKTOR IN URADNA RAZVOJNA POMOČ	32
NEPLAČANI DAVKI, KI BI LAHKO BILI VIR RAZVOJNEGA FINANCIRANJA	36
PODPORA NEDEMOKRATIČNIM REŽIMOM	38
PRESEČNA PRIPOROČILA ZA STRUKTURNE SPREMEMBE POLITIK IN UKREPOV	42

Kaj se skriva za razvojnim financiranjem držav v razvoju

Slovenija si prizadeva dosegati različne cilje v razvojnem sodelovanju, od ciljev trajnostnega razvoja do lastnih ciljev. Večina razvojnih politik na papirju deluje dostojno, vendar pa je treba pogledati tudi to, kaj se dogaja v praksi. Ko pogledamo, kam gre denar v resnici, ugotovimo, da v številnih primerih obstaja velik razkorak med cilji in prakso. S publikacijo želimo predstaviti ugotovitve analize slovenskega in evropskega razvojnega financiranja ter izpostaviti področja, kjer prihaja do največje neusklajenosti med razvojnimi cilji ter javnimi in zasebnimi investicijami. Poleg tega s specifičnimi primeri ilustriramo, kakšne so posledice neusklajenosti med razvojnimi cilji in razvojnim financiranjem v državah v razvoju¹.

V publikaciji uvodoma na kratko predstavljamo slovensko razvojno financiranje, nato pa z nekaj primeri orišemo, kakšne nezaželene posledice lahko prinesejo projekti v državah v razvoju, čeprav so predstavljeni kot »razvojni« projekti. V praksi se zelo pogosto dogaja, da javni denar, ki je namenjen razvoju, konča v projektih, ki situacijo (z okoljsko nepravilnostjo ali povečanjem družbene neenakosti) še poslabšujejo. Javni denar pogosto podpira tiste, ki podpore ne rabijo, uničuje pa življenja tistih, ki jim je bil namenjen. Za nameček koristi razvojnih projektov pogosto ne ostanejo v lokalni skupnosti, celo nasprotno: lokalni skupnosti ostane škoda, dobiček pa gre v roke pogosto neznanim lastnikom verige slamnatih podjetij. Zato na koncu pozivamo k sistemskim spremembam politik in ukrepov v razvojnem financiranju ter na kratko orišemo ključna priporočila za spremembe na bolje.

¹ V publikaciji so uporabljeni ustaljeni izrazi, kot so 'države v razvoju', 'razvojni projekti' ali 'razvojno financiranje'. Kljub temu pa je potrebno opozoriti, da moramo koncept razvoja pojmovati popolnoma drugače. Danes koncept odseva prevlado razvitega zahoda in severa nad ostalim svetom. Moderna teorija razvoja je izdelek prevladujoče politične in ekonomske ideologije. Razvoj tako odseva neenake odnose moči med zahodnim in ostalim svetom, kjer zahod oblikuje smer za ostanek sveta. Koncept razvoja je vzpostavil hierarhijo razvitih in nerazvitih držav, kjer se razvite države dojemajo kot bolj napredne in boljše kot nerazvite države, ki so slabše in potrebujejo pomoč razvitih držav, da bi lahko postale takšne kot razvite države. Razvoj odpira možnost pobega pred 'nerazvitostjo'. Glede na to, da se velik del sveta prištevava med 'nerazvitega', ima veliko skupnosti občutek, da so padle v nedostojno stanje 'nerazvitosti', pri čemer jim lahko pomaga le nekdo izven njihovih kultur. Razvoj temelji na zahodnjaških modelih industrializacije, ki so netrajnostni, obenem pa ignorantski do lokalnih, kulturnih in zgodovinskih kontekstov ljudi, ki morajo te modele sprejemati. Namesto zagovarjanja ene in edine poti razvoja je treba promovirati več pluralizma v idejah o razvoju ter pripoznati raznovrstnost kulturnih perspektiv in prioritet. Treba je vključevati lokalno kulturo, tradicije in znanje, lokalna pluralistična gibanja ter neformalni sektor, obenem pa se od materialističnega načina razvoja preusmeriti na solidarnost in vzajemnost, zadovoljstvo ter vpetost v skupnost.

Kratek uvod v slovensko razvojno financiranje

Konec septembra 2015 so svetovni voditelji v okviru Združenih narodov sprejeli novo razvojno agendo – 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki bodo usmerjali prizadevanja na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja do leta 2030². Cilji trajnostnega razvoja, ki nadgrajujejo prizadevanja razvojnih ciljev tisočletja, so:

1. odpraviti vse oblike revščine povsod po svetu;
2. odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljšo prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo;
3. poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh življenjskih obdobjih;
4. vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar;
5. doseči enakost spolov ter krepiti vlogo vseh žensk in deklic;
6. vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri;
7. vsem zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih, trajnostnih in sodobnih virov energije;
8. spodbujati trajnostno, vključujočo in vzdržno gospodarsko rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse;
9. zgraditi vzdržljivo infrastrukturo, spodbujati vključujočo in trajnostno industrializacijo ter pospeševati inovacije;
10. zmanjšati neenakosti znotraj držav in med njimi;
11. poskrbeti za odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja;
12. zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe;
13. sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam;
14. ohranjati in vzdržno uporabljati oceane, morja in morske vire za trajnostni razvoj;
15. varovati in obnoviti kopenske ekosisteme ter spodbujati njihovo trajnostno rabo, trajnostno gospodariti z gozdovi, boriti se proti širjenju puščav, preprečiti degradacijo zemljišč in obrniti ta pojav ter preprečiti izgubo biotske raznovrstnosti;
16. spodbujati miroljubne in vključujoče družbe za trajnostni razvoj, vsem omogočiti dostop do pravnega varstva ter oblikovati učinkovite, odgovorne in odprte ustanove na vseh ravneh;
17. okrepiti načine in sredstva za izvajanje ciljev ter oživiti globalno partnerstvo za trajnostni razvoj.

Cilji trajnostnega razvoja predstavljajo najširši okvir slovenskega mednarodnega sodelovanja. Poleg teh pa predstavljajo okvir razvojnega sodelovanja tudi politike in cilji EU, ki je največja donatorica razvojne pomoči na svetu, saj skupaj s članicami prispeva več kot 50 % svetovne uradne razvojne pomoči³.

² http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/

³ http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodni_financni_odnosi/mednarodna_razvojna_pomoc/

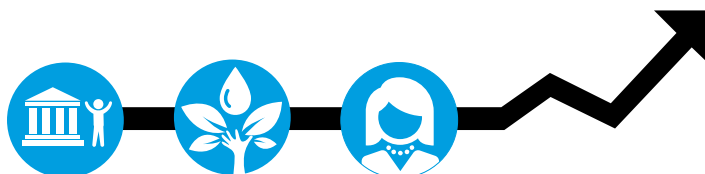

Slovensko mednarodno razvojno sodelovanje⁴

Slovenija je od leta 2004 donatorica uradne razvojne pomoči. Področje mednarodnega razvojnega sodelovanja je sistemsko urejeno z Zakonom o mednarodnem razvojnem sodelovanju iz leta 2006, ki opredeljuje cilje in načine dolgoročnega načrtovanja, financiranja ter izvajanja mednarodnega razvojnega sodelovanja Republike Slovenije. Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015 iz leta 2008 opredeljuje geografske in tematske prioritete razvojnega sodelovanja Slovenije v obdobju do leta 2015 ter mehanizme za njegovo izvajanje.

Razvojno sodelovanje v Sloveniji je usklajeno z usmeritvami slovenske zunanje in gospodarske politike. Tako je bilateralno razvojno sodelovanje Slovenije usmerjeno predvsem v države zahodnega Balkana. Drugo prednostno območje slovenskega razvojnega sodelovanja zajema vzhodno Evropo, Kavkaz in osrednjo Azijo. Tretja geografska prioriteta je Afrika, ki ji Slovenija razvojno pomoč namenja predvsem prek multilateralnih kanalov. Vsebinsko se slovensko razvojno sodelovanje osredotoča na:

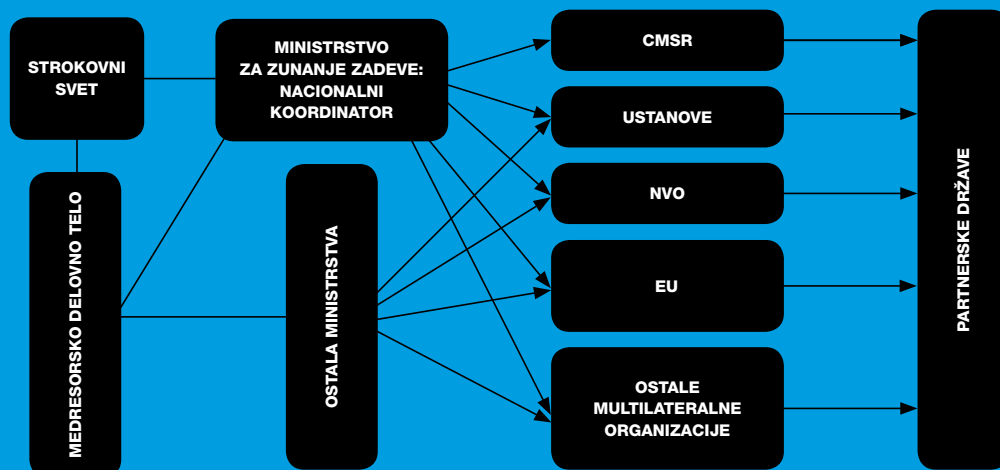
- krepitev dobrega upravljanja, pravne države in družbenih storitev (s poudarkom na približevanju evroatlantskim integracijam, spoštovanju pravic žensk in otrok, izobraževanju in štipendiranju),
- varovanje okolja s poudarkom na trajnostnem gospodarjenju z vodami,
- opolnomočenje žensk kot presečno temo razvojnega sodelovanja.

⁴ Poglavje temelji na: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/, http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodni_financi_odnosi/mednarodna_razvojna_pomoc/ in http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/prioritete_mednarodnega_razvojnega_sodelovanja_slovenije/

Ključni akterji slovenskega razvojnega sodelovanja in financiranja⁵

*INSTITUCIONALNA ORGANIZIRANOST MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA SLOVENIJE

Izvajalci mednarodnega razvojnega sodelovanja Republike Slovenije so:

- ministrstva in vladne službe,
- ustanove na področju razvojnega sodelovanja, ki jih je med leti 1998 in 2008 (so)ustanovila vlada: Center za evropsko prihodnost (CEP), Center za razvoj financ (CEF) in Ustanova za krepitev človekove varnosti (ITF),
- organizacije civilne družbe,
- gospodarske družbe prek Centra za mednarodno sodelovanje in razvoj (CMSR) ter United Nations Industrial Development Organisation (UNIDO),
- mednarodne organizacije, kot so Organizacija združenih narodov, telesa EU, Odbor za razvojno pomoč Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD-DAC) ter druge globalne institucije s področja mednarodnega razvojnega sodelovanja.

Pomembno vlogo v mednarodnem razvojnem sodelovanju imajo tudi mednarodne finančne institucije. Poleg Mednarodnega denarnega sklada imajo za države v razvoju pomembno vlogo predvsem razvojne banke (glej seznam v naslednjem odstavku). Razvojne banke lahko državam v razvoju pomagajo predvsem z ugodnimi posojili za namen izvedbe projektov javnih ali zasebnih institucij ob jamstvu za projekte s strani držav. Na splošno so cilji mednarodnih finančnih institucij usmerjeni v boj proti revščini, spodbujanje gospodarske rasti in boj proti podnebnim spremembam, v modernejši dobi pa čedalje bolj v ospredje prihaja še ohranjanje stabilnosti precej prepletenih globalnih trgov.

Slovenija je članica naslednjih mednarodnih finančnih institucij:

- Skupina Svetovne banke,
- Mednarodni denarni sklad (IMF),
- Mednarodna finančna korporacija (IFC),
- Evropska investicijska banka (EIB),
- Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD),
- Razvojna banka Sveta Evrope (CEB),
- Medameriška razvojna banka (IADB).

⁵ Poglavje temelji na

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/institucionalna_organiziranost_mednarodnega_razvojnega_sodelovanja_slovenije/,
http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/,
http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodni_financni_odnosi/mednarodna_razvojna_pomoc/#c2612

* Vir: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/institucionalna_organiziranost_mednarodnega_razvojnega_sodelovanja_slovenije/

Kaj gre lahko narobe pri razvojnem financiranju?

Financiranje razvojnih projektov je dobrodošlo in potrebno, vendar pa ga je treba budno nadzorovati. Razvojno financiranje je namenjeno spodbujanju napredka, a se v praksi izkaže, da to ni vedno res. Zato v nadaljevanju razkrivamo nekaj primerov, ki predstavljajo različne negativne plati razvojnega financiranja. Izzivi razvojnega financiranja so pogosto zelo povezani in prepleteni, zato se pri številnih projektih vedno znova pojavljajo isti izzivi. Ker želimo osvetliti različne nezaželene učinke razvojnega financiranja, so ti sicer predstavljeni skozi različne primere, vendar pa to ne pomeni, da niso medsebojno tesno povezani.

UNIČEVANJE ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA IN LOKALNIH SKUPNOSTI

“Evropska investicijska banka je javna institucija, ki jo poganjajo politični cilji EU in njena načela trajnostnega razvoja, sodelovanja javnosti in odgovornosti. Prizadeva si za spodbujanje trajnostne in vključujoče rasti ob hkratnem varovanju naravnega in družbenega okolja na celosten način, s čimer se zagotovi, da so zahteve v zvezi z varstvom okolja in blaginjo ljudi vključena v opredelitev, pripravo in izvajanje vseh dejavnosti, ki jih financira EIB.”

OKOLJSKI IN SOCIALNI PRIROČNIK EIB⁶

“Nekateri vplivi jezui Nam Theun 2 [jez v Laosu, ki ga financirajo Svetovna banka, Azijska razvojna banka (ADB) in Evropska investicijska banka (EIB)] vključujejo dramatičen upad ulova rib, poplavljanje nizko ležečih riževih polj, poplavljenost vrtov ob bregu reke, ki jih uporabljajo za pridelavo hrane, in ponavljajoče se kožne izpuščaje zaradi motne rečne vode. Razvojne prednosti, ki so opisane v promocijskem materialu Svetovne banke in ADB, niso bile nikoli dosežene, vključno z varstvom območja porečja, odgovornostjo pri javnih prihodkih in obnovi pogojev za preživetje razseljenih oseb.”

TANYA LEE, KOORDINATORICA PROGRAMA LAO ZA MEDNARODNE REKE⁷

Z rastjo naših potreb se pretok snovi – od izkopa virov do odlaganja odpadkov – povečuje. V vseh fazah tega toka se uničuje okolje, posledice pa se prenašajo na najbolj marginalizirane dele prebivalstva. Pomanjkanje virov sili v raziskovanje in izkoriščanje naravnih virov v doslej nedotaknjenih področjih, kot so Arktika, oddaljeni gozdovi, kjer živijo avtohtoni prebivalci, ali globine oceanov. Pogosto so ljudje na teh območjih za svoje preživetje odvisni od okolja, v katerem živijo. Zato ni nenavadno, da se skupnosti po celem svetu borijo, da bi ubranile svojo zemljo, zrak, vodo ali gozdove pred uničujočimi projekti, kot so

rudarjenje, jezovi, nasadi monokultur, sežiganje odpadkov in podobno⁸.

Ker številne mednarodne finančne institucije in razvojne banke z javnim denarjem podpirajo projekte, kot so tisti, ki so naštetih zgoraj, je na njihovih listah financiranja veliko projektov, ki imajo zelo slabe učinke na posameznike in lokalne skupnosti, negativni pa so tudi njihovi vplivi na podnebje, biotsko raznovrstnost in naravne habitate. Številni projekti lokalnim skupnostim uničijo lokalno okolje do te mere, da je zanje preživetje zelo težko ali pa celo nemogoče⁹.

Podatkov o tem, koliko je takšnih projektov in kolikšni so njihovi negativni vplivi, ni veliko, ampak morda so ravno zato lahko bolj zgovorni zemljevidi. Zemljevid primerov okoljske in družbene nepravilnosti¹⁰, ki je nastal v okviru projekta EJOLT, ponuja dokaj celovit pregled projektov. Podoben pregled projektov predstavlja tudi zemljevid organizacije Counter Balance¹¹, ki predstavlja projekte, ki jih financirata EBRD in EIB, imajo pa številne nezaželene okoljske in družbene učinke.

EBRD, katere namen je bil ob ustanovitvi leta 1991 podpirati prehod na tržno ekonomijo in pluralistično demokracijo v srednji in vzhodni Evropi, je za države, ki ne sodijo v imenovano regijo, podelila nekaj več kot 95 milijard evrov posojil. Od tega je šla slaba četrtina denarja (22,4 milijarde evrov) v sektorje naravni viri, energija, transport in kmetijstvo¹². Sicer ne bi bilo pravično trditi, da so prav vsi projekti v naštetih sektorjih okolju in družbi neprijazni, toda velika večina se jih nanaša na rudnike, premogovne elektrarne, jezove, industrijske nasade monokultur, letališča in podobno, torej na projekte, ki imajo veliko nezaželenih

⁶ http://www.eib.org/attachments/strategies/environmental_and_social_practices_handbook_en.pdf

⁷ <http://www.internationalrivers.org/resources/8694>

⁸ <http://ejatlas.org/about>

⁹ <http://bankwatch.org/our-work/our-themes/social-and-economic-impacts>

¹⁰ <http://ejatlas.org/>

¹¹ <http://www.counter-balance.org/videos-tools/map-of-controversial-projects/>

¹² Lasten izračun na osnovi podatkov o posojilih EBRD, ki so na voljo na <http://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395236762146&d=&pagename=EBRD%2FCContent%2FDownloadDocument>

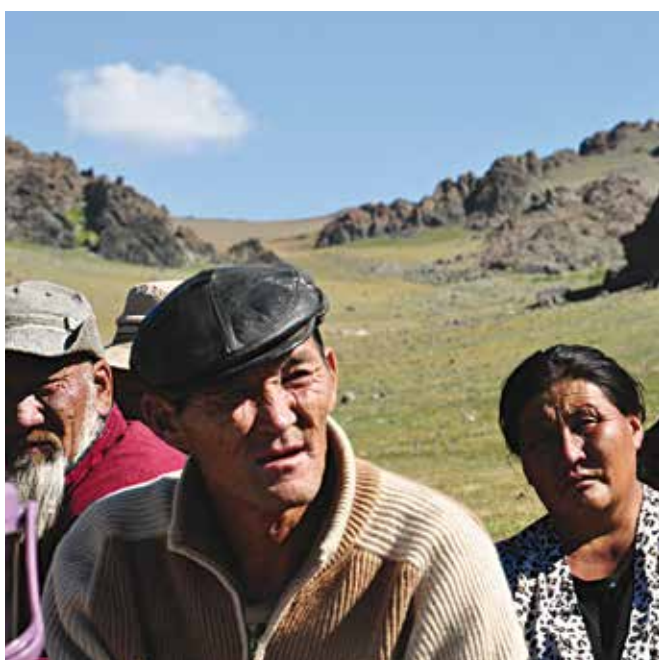
¹³ <http://bankwatch.org/our-work/who-we-monitor/ebd>

¹⁴ <http://bankwatch.org/our-work/who-we-monitor/eib/eib-negative-impacts#development>

stranskih učinkov na okolje in lokalne skupnosti. Res je, da je EBRD skozi leta povečala tudi financiranje trajnostnih projektov, kot je npr. učinkovita raba energije, vendar pa še vedno financira tudi netrajnostne projekte, kar zmanjšuje pozitivne premike¹³. Čeprav je EIB zavezana k doseganju družbenih in okoljskih ciljev, je v praksi prav tako vpletena v številne uničujoče projekte, kot so na primer naftovod Čad–Kamerun, vodni projekt v Lesotu Highlands, jez Nam Theun II ali plinovod v zahodni Afriki¹⁴.

Slovenija ni izjema pri financiranju razvoja na način, ki prizadane okolje in lokalne skupnosti.

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM¹⁵

RAZCVET RUDARJENJA V MONGOLJI

Z ogromnimi zalogami neizkoriščenih naravnih virov (zlato, baker, premog, ...) je Mongolija postala zelo privlačna država. Mongolsko gospodarstvo naj bi v prihodnjih letih zaradi naravnih bogastev hitro raslo. Pa bo to koristilo ljudem v deželi? Rudarjenje prispeva k onesnaženju, preselitvi ljudi in še težjemu dostopu do vode, ki je že tako ali tako primanjkuje, prihodke pa ponavadi poberejo tuja podjetja.

Gorovje Altai je polsuho področje, kjer se nomadski pastirji vsako leto selijo med svojimi pomladnimi, poletnimi in zimskimi tabori. Da bi preživel, so odvisni od zdrave živine, ki potrebuje hrano, vodo in varno ter toplo zatočišče pozimi. Za približno 2000 pastirjev je rudnik železove rude Tayan Nuur velika grožnja. V letu 2013 so namreč za petkrat povečali proizvodnjo rude, ki jo izvažajo v sosednjo Kitajsko. Agresivno povečanje proizvodnje je zmotilo delikatno ravnovesje v okolju, ki so ga vzpostavljale generacije pastirskih družin. Generacije pastirjev so za svojo živino uporabljale iste dele ozemlja, saj so specifični pašniki primerni za specifične živali. Zimski tabori so zelo pomembni, saj je od njih odvisno preživetje živine. Rudnik je zimske tabore za majhen denar odkupil od pastirjev, ne da bi se ti zavedali, da ne bodo imeli več dostopa do svojih taborov. Dostop do vode je v polsuhem področju vedno težaven, rudnik pa je za svoje obratovanje povečal porabo vode. Tovornjaki iz rudnika povzročajo veliko prahu, ki negativno vpliva na zdravje živine¹⁶.

¹⁵ <http://bankwatch.org/our-work/projects/mining-boom-mongolia>,
<http://stories.bankwatch.org/when-dust-settles>

¹⁶ Več o izkušnjah pastirjev zaradi širitve rudnika je na voljo na
<http://stories.bankwatch.org/when-dust-settles>.

Negativni vplivi na lokalne skupnosti v rudarskem sektorju niso nič novega, pričujoči primer pa je morda zanimiv predvsem zaradi vira financiranja projekta in sovražnega načina obravnavanja pritožb. Projekt financira EBRD, ki pa se kljub svojim standardom ni zavzela za zaščito pravic pastirjev. EBRD je finančna institucija v javni lasti, ki – vsaj na papirju – zahteva upoštevanje določenih okoljskih in družbenih standardov. Podjetje Altain Khuder, ki upravlja rudnik, zatrjuje, da standarde spoštuje in da je zato naredilo monitoring onesnaževanja ter oceno izgube premoženja. Problem je v tem, da pastirji niso dobili vpogleda v rezultate merjenja onesnaženja in se ne spomnijo, da bi kdo ocenjeval njihovo premoženje. Podjetje Altain Khuder se je na očitke pastirjev odzvalo z ustrahovanjem, ki je, kot kažejo izkušnje iz preteklosti, poslovna strategija podjetja. Varnostniki podjetja so ustrahovali pastirje, novinarje in organizacije, ki so pastirjem skušale pomagati. Podjetje je proti osmim ljudem, ki so se pritoževali zaradi onesnaženja, vložilo tožbo zaradi obrekovanja.

PRIPOROČILA

Slovenija lahko pripomore k reševanju težav uničenih lokalnih skupnosti in okolja na naslednje načine:

- zahtevati je treba strogo spoštovanje ciljev trajnostnega razvoja;
- poudarek je treba ponovno usmeriti na trajnostni razvoj in trajnostno sodelovanje ob upoštevanju globalnih in lokalnih vplivov tako doma kot v državah v razvoju;
- v institucijah, kjer tega še ni, je treba oblikovati jasno politiko, da mora financiranje razvojnih projektov spoštovati okolje in lokalne skupnosti;
- oblikovati je treba okoljske kazalce oziroma kriterije za projekte in programe razvojnega sodelovanja skupaj z medsektorskimi skupinami ter z upoštevanjem obstoječih priporočil Evropske komisije in nevladnega sektorja s področja razvojnega sodelovanja in okoljevarstva;
- v pripravo politik in kazalcev je treba vključiti strokovnjake s področja okolja, saj politike trenutno neizmerno škodujejo okolju in spodbujajo prekomerno izkoriščanje.

Poleg teh veljajo tudi priporočila na strani 17 in 39, primer Gruzije in Azerbajdžana.

NESPOŠTOVANJE MEDNARODNO SPREJETIH PRAVIL

“EBRD je zavezana k izboljšanju transparentnosti in odgovornosti ter spodbujanju dobrega upravljanja v vseh svojih dejavnostih, da bi tako podpirala gospodarsko in okoljsko trajnosten prehod v državah poslovanja, in to predvsem v zasebnem sektorju. Kot del svoje zavezanosti k odprtosti želi EBRD zagotoviti točne in pravočasne informacije o svojih dejavnostih. [...] Njen pristop vodijo mednarodni standardi o transparentnosti.”

EBRD O TRANSPARENTNOSTI IN ODGOVORNOSTI¹⁷

“Ukrajina je trdno konsistentna pri neupoštevanju svojih mednarodnih okoljskih obveznosti. Ugotovljeno je, da sta dva primera izdaje dovoljenja za podaljšanje življenjske dobe – za jedrska reaktorja Rivne 1 in Rivne 2 – kršila zahteve konvencije Espoo. Zdaj je skrajni čas, da EBRD in Euratom zagotovita, da se to ne bo več ponovilo. Ukrajinci bi zagotovo lahko imeli koristi od pravnega in celovitega procesa presoje vplivov na okolje, predvsem zato, ker bi tako lahko poiskali drugačne, varnejše rešitve.”

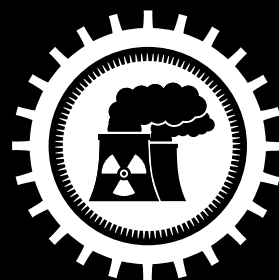
IRYNA HOLOVKO, AKTIVISTKA BANKWATCHA V UKRAJINI¹⁸

Razvojno financiranje se pogosto nameni projektom, ki ne spoštujejo pravil, ali pa se ta ne spoštujejo v postopku dodelitve sredstev. Razvojne in finančne institucije imajo ponavadi podrobno razdelane politike in pravila o transparentnosti financiranja in o javnem dostopu do informacij ter sodelovanja v postopkih, o spoštovanju mednarodnih dogovorov in lokalne zakonodaje. Kljub temu pa v praksi pogosto prihaja do odstopanj. Velikokrat se ta odstopanja nanašajo na pogoj spoštovanja evropskih standardov in zakonodaje v projektih, ki so financirani z evropskim javnim denarjem. Publikacija je polna primerov, kjer prihaja do takšnih odstopanj, s spodnjim primerom pa poskušamo pokazati, da si razvojne finančne institucije lahko privoščijo celo podpiranje projektov, ki kršijo mednarodno sprejete dogovore.

¹⁷ <http://www.ebrd.com/ebdr-transparency-and-accountability.html>

¹⁸ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/meps-challenge-eu-financial-support-ukraines-soviet-era-nu>

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM

PODALJŠEVANJE ŽIVLJENJSKE DOBE UKRAJINSKIM JEDRSKIM REAKTORJEM

Ukrajinska vlada podaljšuje življenjsko dobo 15 jedrskim reaktorjem, a zaenkrat brez primerne okoljske presoje v skladu s Konvencijo o čezmejni presoji vplivov na okolje (Konvencija Espoo). Ukrajina ima 15 delujočih jedrskih reaktorjev¹⁹. Enemu od njih je obratovalno dovoljenje poteklo maja 2015 (Južnoukrajinski 2; kapaciteta 1000 MW), enemu decembra 2015 (Zaporizhie 1; kapaciteta 1000 MW), sedmim reaktorjem pa bo načrtovana življenjska doba potekla v obdobju do 2019.

Kljub resnim pomislekom o njihovi varnosti²⁰ Ukrajina s programom nadgradnje varnosti jedrskih elektrarn načrtuje podaljšanje življenjske dobe vsem svojim reaktorjem. Za dva od njih (Rivne 1 in 2) je obratovalno dovoljenje že podaljšala za 20 let. Odločitev, ki ima lahko resne, tudi čezmejne posledice na okolje in zdravje ljudi, je bila sprejeta brez ustrezne presoje vplivov na okolje. V primeru Rivne je implementacijski odbor Konvencije o presoji čezmejnih vplivov na okolje (konvencija Espoo) ugotovil, da je Ukrajina kršila njena določila²¹.

Kljub temu pristojni organi v Ukrajini pristopa pri podaljševanju obratovalnih dovoljenj ne spreminjajo. Potencialno prizadete države²² v skladu s konvencijo Espoo (sosednje in druge) niso prejele notifikacije v zvezi s podaljšanjem obratovalne dobe za Južnoukrajinski reaktor 2 in za reaktor Zaporizhia 1, ki sta prva v vrsti za podaljšanje – odločitev o podaljšanju obratovalne dobe za Južnoukrajinski reaktor 2 je bila sprejeta v začetku decembra 2015. Projekt podaljševanja življenjske dobe ukrajinskih jedrskih

reaktorjev ne bi bil mogoč brez finančne podpore Euratoma in Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD)²³, ki za projekt prispevata vsak po 300 milijonov EUR posojila. Pomemben predpogoj za posojilo je popolna skladnost projektov z okoljskimi pogodbami, ki zavezujejo Ukrajino, še posebej s konvencijo Espoo. EBRD in Evropska komisija bi morali spoštovati pravice evropskih državljanov v projektih, ki so podprti z evropskim javnim denarjem. V Sloveniji je bil marca 2015 na Ministrstvo za okolje in prostor RS podan poziv, da izkoristimo možnosti Konvencije o čezmejni presoji vplivov na okolje in omogočimo informiranost ter sodelovanje v čezmejnih posvetovanjih o ukrajinskih reaktorjih tudi prebivalcem in prebivalkam Slovenije. Odziva ni bilo. Morda zato, ker Slovenija podobno deluje na lastnem dvorišču: že dolgo časa namreč brez obveščanja javnosti načrtuje podaljšanje življenjske dobe reaktorja v Krškem za 50 % oz. za 20 let. Javne razprave o podaljšanju življenjske dobe ni bilo, presoje vplivov na okolje prav tako ne, odločitve pa se vseeno sprejemajo²⁴.

PRIPOROČILA

Slovenija mora v izpostavljeni situaciji narediti naslednje:

- poskrbeti za to, da javni denar ne bi bil namenjen projektom, ki ne upoštevajo pravil mednarodnega prava;
- zahtevati zadržanje izplačil za projekt, dokler se ne izvedejo postopki v skladu s pravili, njihovi rezultati pa so upoštevani;
- aktivno opominjati finančne institucije, da so zavezane k upoštevanju načel, standardov in postopkov mednarodnega in evropskega prava, kot so Aarhuska konvencija, Direktiva o presoji vplivov na okolje ter konvencija Espoo;
- od Ukrajine zahtevati, da izvede čezmejno presojo vplivov na okolje, v katero bo vključena tudi Slovenija.

¹⁹ <http://bankwatch.org/our-work/projects/nuclear-power-plant-safety-upgrades-ukraine>

²⁰ Staranje reaktorjev predstavlja povečano nevarnost nesreč z radioaktivnimi izpusti. Navkljub posodobitvam se verjetnost nesreč s starostjo reaktorjev povečuje: <https://miningawareness.wordpress.com/2015/02/28/thousandsof-cracks-in-belgian-nuclear-reactors-probably-global-nuclear-scourge/>, http://www.greenpeace.org/switzerland/Global/Switzerland/de/Stromzukunft_schweiz/atom/ageing2014/Lifetimeextension-of-ageing-nuclear-power-plants-Entering-a-new-era-of-risk.pdf

²¹ http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2014/EIA/IC/ece.mp.eia.ic.2014.2.as_resubmitted.pdf http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/decisions/Decision_VI.2.pdf

²² 1. člen konvencije Espoo: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo_Convention_authentic_ENG.pdf

²³ <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/nuclear-power-plant-safety-upgrade-program.html>

²⁴ http://www.nek.si/sl/novinarsko_sredisce/novice/158/, <http://www.eposavje.com/gospodarstvo/nek/19599-podaljsanje-dobe-do-leta-2043.html>

FINANCIRANJE PREMOGOVNIH TEHNOLOGIJ

“Japonska poskuša pomagati drugim državam, da bi uporabljale manj onesnažujoče energetske sisteme, kot so obnovljivi viri energije ali elektrarne na utekočinjen plin. Toda nekatere države si takšnih sistemov ne morejo privoščiti, poleg tega pa želijo države, ki proizvajajo premog, koristiti domače vire. V takih primerih je bolje graditi elektrarne z visoko učinkovitostjo, ki jo lahko zagotavlja Japonska.”

TAKAFUMI KAKUDO, DIREKTOR ZA PREMOG NA JAPONSKEM MINISTRSTVU ZA GOSPODARSTVO, TRGOVINO IN INDUSTRIJO²⁵

“Bogate države prosijo revne države, naj vlagajo napor [v zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, op. a.]. Če prosijo revne države, da ukrepajo, medtem pa nadaljujejo s subvencioniranjem svoje lastne industrije za nacionalne koristi, je to res sebično. Izgledajo smešno.”

SEBASTIEN GODINOT, EKONOMIST PRI OKOLJSKI ORGANIZACIJI WWF

Podnebne spremembe so postale stalnica, medtem pa se že dolga leta prerekamo o tem, kdo mora zmanjšati izpuste toplogrednih plinov. Veliko je govora o spodbujanju obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije, vendar pa praksa kaže na drugačno resničnost: investicije v fosilno energijo prednjačijo tako v razvitih državah kot v t. i. državah v razvoju. Bogate države povprečno investirajo 5-krat več v izvozne subvencije za premogovne tehnologije kot za obnovljive vire²⁶.

Bogate države so – kljub pozivom, da se ukinejo subvencije za umazane fosilne vire – v letih od 2003 do 2013 v izvoz elektrarn na premog in izvoz tehnologije za izkop premoga investirale skoraj 13,5 milijarde evrov²⁷. EU je sicer obljubila, da bo do leta 2018 ukinila subvencije za premogovne elektrarne znotraj EU, toda kar zanjo ni več dovolj dobro, bo očitno preprosto izvozila. Čeprav naj bi subvencije EU, ki jih daje preko izvoznih in preferenčnih posojil, prispevale k skupnemu cilju naslavljanja podnebnih sprememb, pa

je resnica drugačna. Francija in Nemčija sta v obdobju od 2003 do 2013 za izvoz premogovnih tehnologij namenili 1,6 oz. 1 milijardo evrov (spomnimo se samo na to, da francoski Alstom in nemški Siemens proizvajata premogovne elektrarne)²⁸. 3,4 milijarde evrov evropskega javnega denarja je bilo porabljenih kot garancija za izgradnjo premogovnih elektrarn po svetu²⁹.

Čeprav proizvajalci premogovnih tehnologij trdijo, da lahko tako zmanjšajo izpuste v državah v razvoju, v desetletju, ki ga analizira poročilo OECD, nobena investicija ni bila namenjena najučinkovitejši premogovni tehnologiji (t. i. ultra-super-kritična)³⁰.

EU daje subvencije premogovni industriji preko izvoznih in preferenčnih posojil ter poroštev. Na ta način evropska podjetja, ki želijo svoje premogovne tehnologije izvažati v tretje države, dobijo bistveno boljše pogoje za sklenitev poslov³¹.

Slovenija je po eni strani izjema, po drugi strani pa ne. Izjema je v dejstvu, da za izvoz premogovnih tehnologij ne daje posojil ali poroštev, vendar pa ga podpira z neposrednimi subvencijami, ki se štejejo kot uradna razvojna pomoč. To je ilustrirano v spodnjem primeru.

²⁵ <http://eandt.theiet.org/news/2014/oct/coal-japan.cfm>

²⁶ <http://cleantechnica.com/2015/04/01/oecd-rich-nations-provide-far-export-subsidies-fossil-fuel-technologies-renewables/>

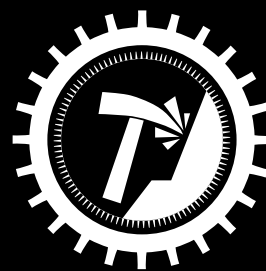
²⁷ <http://uk.reuters.com/article/2015/02/09/uk-coal-oecd-exclusive-idUKKBN0LD1UO20150209>

²⁸ <http://uk.reuters.com/article/2015/02/09/uk-coal-oecd-exclusive-idUKKBN0LD1UO20150209>

²⁹ <https://euobserver.com/energy/127928>

³⁰ <http://uk.reuters.com/article/2015/02/09/uk-coal-oecd-exclusive-idUKKBN0LD1UO20150209>

³¹ <https://euobserver.com/energy/127928>

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM³²

RUDNIK PREMOGA MARIOVO

V letih od 2010 do 2013 je slovensko podjetje Premogovnik Velenje za Elem Macedonian Power Plants izdelalo študijo izvedljivosti in načrt za odprtje rudnika premoga Mariovo v Makedoniji. Projekt je Slovenija podprla preko bilateralne razvojne pomoči, ki jo izvaja Center za mednarodno sodelovanje in razvoj (CMSR), in sicer v višini 190.000 evrov (celoten projekt je stal 696.000 evrov). V okviru projekta se je pripravila dokumentacija, ki vsebuje tehnični opis tehnološko-tehničnih rešitev za pridobivanje premoga v nahajališču Mariovo (odpiranje in priprava nahajališča Mariovo in tehnološko-tehnične rešitve za pripravo in odkopavanje odkopnih stebrov v nahajališču Mariovo), načrt zunanjih objektov, zbirne pokazatelje za celotni tehnološki proces, dinamiko realizacije projektnih aktivnosti in tehnično-ekonomsko oceno investicijskih vlaganj. Zagotovljena domača proizvodnja električne energije naj bi imela pozitiven učinek na razvoj makedonskega gospodarstva in industrije, saj zmanjšuje uvoz energije in s tem ugodno vpliva na trgovinsko bilanco. Izgradnja in oprema novega rudnika naj bi odprla poslovne priložnosti za tuje dobavitelje. Družba Premogovnik Velenje je hčerinsko družbo v Makedoniji ustanovila leta 2012. Leta 2013 so stekli pogovori o tem, da bi po uspehu projekta Mariovo podjetje Premogovniki Velenje nadaljevalo z delom, in sicer z izdelavo zasnove za odpiranje novega rudnika premoga Živojno.

Uspeh ima seveda svojo ceno. Makedonske okoljevarstvene organizacije odpiranja rudnika Mariovo niso ocenile kot pozitiven razvojni projekt. Mariovo je namreč ena od najbolj ohranjenih regij

³² http://www.cmsr.si/Dejavnosti/Mednarodno_razvojno_sodelovanje/Projekti/docs/2010-4.pdf
<http://www.energetika.net/eu/novice/coal/premogovniku-velenje-se-obetajo-novi-posli-v-bih>
<http://www.energetika.net/eu/novice/coal/premogovnik-velenje-prodira-na-makedonski-energetski-trg>
http://www.energetika.net/eu/novice/coal/premogovnik-velenje-projektira-makedonske-rudnike_2
http://www.energetika.net/eu/novice/coal/premogovnik-velenje-sodeluje-z-makedonijo_2

v Makedoniji, ki ima pogoje in načrte za razvoj ekološkega turizma in ohranjanje kulturne dediščine. Regija ima neokrnjeno naravo in tradicionalno arhitekturo, v Makedoniji pa je znana in spoštovana zaradi bogate biotske raznovrstnosti, folklore in tradicij, kot so proizvodnja organskih mlečnih in mesnih izdelkov ter ekološko kmetovanje. Kopanje premoga oz. lignita, ki ima zelo nizko kurilno vrednost, bi regijo drastično spremenilo. Posegi bi spremenili hidrologijo regije, kar bi ogrozilo življenje ljudi na tem področju. Biotska raznovrstnost bi bila prizadeta, na udaru pa bi bile tudi tradicionalna arhitektura in dejavnosti regije. O ekološkem turizmu in hrani bi lahko le še sanjali, predvsem zato, ker bi rudniku premoga po načrtu kmalu sledila tudi izgradnja nove termoelektrarne, ki bi še dodatno obremenila regijo z onesnaževanjem. Poleg tega bi razvoj rudnika in termoelektrarne za dolga desetletja pogoltnil finančna sredstva, ki bi jih Makedonija lahko namenila razvoju obnovljivih virov energije in povečanju energetske učinkovitosti.

Slovenija je – verjetno v prepričanju, da je razvojni model vzdrževanja kopa premoga in odpiranje novih termoelektrarn edini možni model (kot smo to videli doma na primeru bloka 6 v Šoštanju) – takšen razvojni model spodbujala tudi v tujini. Za to smo porabili slovenska sredstva za razvojno sodelovanje, nismo pa se vprašali, ali gre v resnici za razvojni projekt in komu bi lahko takšen projekt služil, komu pa škodil.

PRIPOROČILA

Slovenija se mora v primeru izvoza fosilnih tehnologij obnašati drugače, in sicer na naslednje načine:

- zavedati se mora svojih in evropskih zavez za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov ter se truditi, da teh zavez ne dosega le pri projektih na domačih tleh, temveč tudi v tujini;
- sprejeti mora pravila o podnebnih standardih projektov, ki jih evropske države podpirajo v državah v razvoju, da bodo v skladu s podnebnimi cilji EU in vsaj z evropskimi standardi;
- zahtevati mora javno razkritje podatkov o subvencioniranju fosilnih projektov in izvoza fosilnih tehnologij v države v razvoju ter ukiniti vse subvencije za fosilne tehnologije;
- glede na pomembno vlogo, ki jo igrata podnebno financiranje in financiranje za razvoj, so nujno potrebni točni, pregledni in celoviti podatki o podnebnem in razvojnem financiranju, da bi preprečili dvojno štetje (financiranje se šteje tako pri doseganju podnebnih kot razvojnih ciljev); dogovoriti se mora torej glede definicije »podnebnega financiranja«.

foto: ItarTeplo

TEPTANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC IN NETRANSARENTNOST

“VPRAŠANJE: Zakaj so človekove pravice pomembne za Svetovno banko?

ODGOVOR: Obstaja vse več raziskav razvojnih strokovnjakov, ki kažejo, da obstaja povezava med človekovimi pravicami in razvojem ter da številni razvojni partnerji človekove pravice čedalje bolj vključujejo v svoje programe. Človekove pravice poosebljajo vrednostne zaveze, ki nimajo enotne razlage. Koncept univerzalnosti, na katerem temelji mednarodni okvir človekovih pravic, je zapleten, zato ga je treba presojati skozi napredne izraze in razlagati glede na sedanji pravni, politični in zgodovinski kontekst. Svetovna banka mora opraviti analitično delo, da preuči, kako se človekove pravice prilegajo ustavnemu okvirju in kakšen pozitiven prispevek bi lahko naredile v razvojnem procesu. Čeprav Svetovna banka ni institucija za uveljavljanje človekovih pravic, lahko igra spodbujevalno vlogo pri tem, da se njeni člani zavedo svojih obveznosti glede človekovih pravic.”

SVETOVNA BANKA, VPRAŠANJA IN ODGOVORI O ČLOVEKOVIH PRAVICAH³³

“Svetovna banka vsako leto plača več deset milijard dolarjev za podporo razvojnih prizadevanj po vsem svetu. Mora pa ustaviti spodkopavanje svojih prizadevanj in se prepričati, da ne prispeva k zlorabam človekovih pravic.”

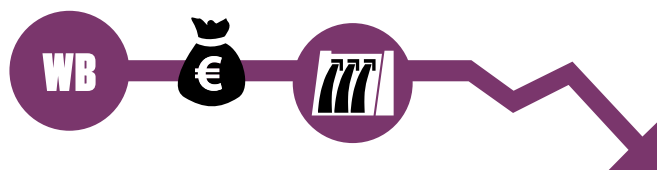
JESSICA EVANS, VIŠJA ODVETNICA NA PODROČJU MEDNARODNIH FINANČNIH INSTITUCIJ PRI HUMAN RIGHTS WATCH³⁴

V svojih raziskavah je Svetovna banka sama ugotovila, da med obsegom in kakovostjo sodelovanja javnosti ter uspehom razvojnih projektov obstaja povezava. Poročilo banke iz leta 2011 navaja, da takrat, ko je okolje spodbudno za delovanje civilne družbe, razvojne iniciative prinašajo boljše rezultate. Kljub temu pa Svetovna banka pogosto zanemari svoje lastne standarde za sodelovanje in odgovornost. Še huje: velikokrat se zgodi, da ne zaščiti tistih, ki teptanje človekovih pravic naznanijo uradnikom

Svetovne banke (v enem od teh primerov so nekaj tednov po obisku inšpekcije iz Svetovne banke vladni varnostniki zaprli osebo, ki je inšpektorjem prevajala, in zasegli računalnik s podatki o ljudeh, ki so se pogovarjali z inšpekcijo, banka pa je kljub temu vladi kmalu po dogodku odobrila novo posojilo)³⁵.

Iz razvojne perspektive je zato zaskrbljujoče, da veliko vlad po svetu sistematično omejuje in zatira delo predstavnikov lokalnih skupnosti, novinarjev ali nevladnih organizacij. Veliko vlad želi nasprotovanje zatreti, da bi preprečile in kaznovale politično sodelovanje ter utišale neodvisne glasove, ki so kritični do dela vlad na razvojnem področju. Takšno ravnanje ljudi odvrne od sodelovanja pri odločanju, javnega nasprotovanja projektom, ki bi lahko uničili njihova življenja ali kršili njihove pravice, ali pritožb na neučinkovite in negativne razvojne iniciative³⁶.

Slovenija na tem področju ni izjema. Doma lahko naštejemo kar nekaj primerov, ko je bil glas javnosti in lokalnih skupnosti utišán in preslišán³⁷, v tujini pa je bila prav tako nekajkrat del tovrstnih projektov. Posebej zgovorni so primeri iz Bosne in Hercegovine, Črne gore in Makedonije, kjer so slovenska podjetja pripravljala načrte za energetske projekte (premogovnike in hidroelektrarne), nekatere od njih celo kot bilateralno razvojno pomoč Slovenije. Mnogim od teh projektov so lokalne okoljevarstvene organizacije in lokalne skupnosti jasno in glasno nasprotovale, kar pa jih ni ustavilo³⁸. Več podrobnosti je tudi v primeru rudnika Mariovo na straneh 13 in 14.

³³ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20749693~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html>

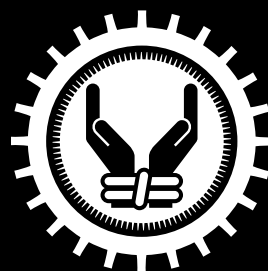
³⁴ <https://www.hrw.org/news/2013/07/22/world-bank-ducking-human-rights-issues>

³⁵ <https://www.hrw.org/report/2015/06/22/your-own-risk/reprisals-against-critics-world-bank-group-projects>

³⁶ <https://www.hrw.org/report/2015/06/22/your-own-risk/reprisals-against-critics-world-bank-group-projects>

³⁷ Zelo zgovoren primer je projekt TEŠ 6. Več o dejavnostih pobud je na <http://www.umanotera.org/kaj-delamo/pretekle-kampanje-projekti/tes-6/>. Zgovoren primer je tudi Lafarge, več o dejavnostih na <http://www.ekokrog.org/>.

³⁸ http://www.focus.si/files/programi/energija/2015/Slovene_companies_in_WB.pdf

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM³⁹

TVEGANJA ZA LOKALNE SKUPNOSTI V GRUZIJI, KORISTI ZA NEZNANCE

Gruzija ima zaradi svojih gorovij velik neizkoriščen potencial za pridobivanje elektrike v hidroelektrarnah. Na ta potencial so vrgli oko privatni investitorji, gruzijska vlada in mednarodne finančne institucije. Zato se trenutno načrtuje gradnja velikega števila jezov. Glede na to, da so potrebe po električni energiji v Gruziji že 85-odstotno zadovoljene, izvoz elektrike pa ni obdavčen, je pričakovati, da bodo te elektrarne koristile predvsem privatnim investitorjem, ne pa nujno tudi razvoju države. Doslej so hidroelektrarne prinašale le marginalne koristi za lokalne skupnosti, tveganja pa so velika.

Lokalne skupnosti niso zaščitene proti prisilnemu preseljevanju, saj zakonodaja ne naslavlja prisilne selitve zaradi infrastrukturnih projektov. Sistem za presojo vplivov na okolje v Gruziji ne deluje niti pri informiranju prebivalstva niti pri vključevanju javnosti v presojanje. Nejasen režim zaščite ne zagotavlja zaščite lokalnih skupnosti. Poleg grožnje za odvzem zemlje in prisilno preselitev se kmetje soočajo tudi z grožnjami za zmanjšan dostop do vode za namakanje, povečano tveganje za poplave in posledično s povečanjem prehranske negotovosti.

Najodmevnejši projekt je verjetno jez Khudoni. Za nekaj več kot 1 milijardo evrov bo z 200 m visokim jezom in 528 ha akumulacijskega jezera uničena bogata kulturna dediščina, 2000 ljudi pa bo prisilno izseljenih. Projekt je – tako kot drugi podobni

³⁹ <http://bankwatch.org/our-work/projects/hydropower-development-georgia>, <http://bankwatch.org/our-work/projects/khudoni-hydropower-plant-georgia>
<https://www.hrw.org/report/2015/06/22/your-own-risk/reprisals-against-critics-world-bank-group-projects>

projekti v Gruziji – podvržen geološkim tveganjem. Plazovi ogrožajo gore že brez gradnje jezov, le-ta pa tveganje še poveča. Poleg tega je regija Svaneti, kjer se nahaja elektrarna Khudoni, seizmično dejavno področje in uničenje jezov bi pomenilo poplavljenost velikih površin na zahodu Gruzije. Jezovi ogrožajo tudi biotsko raznovrstnost rek.

Velik del od 2000 ljudi, ki se bodo morali izseliti, je iz vasi Kaishi, ki bo izseljena v celoti (800 ljudi). Gre za revno vasico, kjer petina prebivalcev živi od socialne podpore, večina pa je odvisna od kmetijstva. Skupnost se boji, da bo preselitev le še poslabšala njihove življenjske razmere, zato skupaj z ljudmi iz cele regije organizira številne proteste. Namesto da bi držala s svojimi državljani, je gruzijska oblast na proteste odgovorila s povečano prisotnostjo policije in ustrahovanjem. Minister, pristojen za energijo, je septembra 2013 pred javno obravnavo projekta ljudem pojasnil, da bo jez zgrajen ne glede na njihove proteste. Lokalna skupnost je ostala tudi brez 1500 ha zemlje, ki je bila tradicionalno v njeni lasti, vendar ni bila registrirana. Država je to zemljo podjetju Trans Electrica prodala za en dolar, lokalna skupnost pa o tem ni bila obveščena. Podjetje skupnosti ni obvestilo o vplivih projekta in ni predstavilo jasnega načrta za kompenzacijo zaradi selitve.

Dodaten problem predstavlja netransparentnost glede lastništva projekta. Lastniki podjetja, ki izvaja projekt, so neznani, podjetje pa je registrirano na britanskih Deviških otokih, ki so dobro znani kot davčna oaza. Predstavniki podjetja so državljani Indije in doslej niso razkrili podatkov o tem, kdo so lastniki podjetja. Neznani pa so tudi financerji projekta. Svetovna banka je s tehnično podporo sicer podprla izdelavo študije izvedljivosti, gruzijska vlada pa je vložila 24 % cene projekta, ne da bi za to dobila udeležbo v projektu. Koncesijska pogodba podjetja z gruzijsko vlado predvideva izvoz 91 % proizvedene elektrike (za kar Gruzija ne bo dobila niti centa od davkov, ker je izvoz obdavčen z davčno stopnjo 0 %), Gruzija pa bo odkupila le 133.9 milijonov kw/h (to ustreza štiridnevni porabi elektrike v Gruziji) v prvih desetih letih. Podjetje ne bo plačevalo za porabo vode. Nejasno lastništvo in čudni pogodbeni pogoji kažejo na to, da prebivalci Gruzije ne bodo deležni koristi od tega projekta.

PRIPOROČILA ⁴⁰

Da bi se v prihodnje izognili projektom, ki kršijo pravico do sodelovanja javnosti, lahko Slovenija naredi naslednje:

- od finančnih institucij mora zahtevati, naj preprečijo ukrepe proti civilni družbi, predstavnikom prizadetih skupnosti ali drugih, ki sodelujejo pri razpravi, kritizirajo ali drugače izražajo mnenja ali pomisleke o financiranih projektih, obenem pa se odločno odzovejo na vse primere povračilnih ukrepov, vključno z javnim odzivom in posredovanjem v posebnih primerih, da bi tako prisilile vlade in podjetja, da ne uporabljajo takšnih ukrepov;
- zagotoviti je treba sodelovanje z vsemi zainteresiranimi strankami, in to v resnici, ne le kot obvezo oz. formalnost;
- usposobiti je treba osebje finančnih institucij, ki dela s pritožbami, da bo prepoznalo in ustrezno ravnalo v primeru povračilnih ukrepov oz. različnih vrst groženj;
- spoštovati je treba pravico do svobode izražanja, združevanja in mirnega zbiranja, ki omogoča tistim, ki so prizadeti zaradi projektov, da izrazijo zaskrbljenost in nezadovoljstvo;
- vlade držav je treba opozoriti, naj olajšajo dostop civilne družbe do odločanja o projektih in jim omogočijo neodvisno spremljanje in poročanje o projektih ter pomoč ljudem pri vlaganju pritožb;
- zahtevati je treba spoštovanje pravic domorodnih ljudstev, da svobodno podprejo ali zavrnejo projekt na svojem ozemlju, ter vlade zavezati, da to pravico javno zaščitijo z zakoni, politiko in prakso.

Poleg naštetih priporočil veljajo še priporočila na strani 40.

⁴⁰ <https://www.hrw.org/report/2015/06/22/your-own-risk/reprisals-against-critics-world-bank-group-projects>

-
-
-
-

RAZVOJNI UČINKI STRUKTURNIH REFORM

Mednarodni denarni sklad (IMF) je organizacija 188 držav, ki delajo za spodbujanje globalnega monetarnega sodelovanja, zagotavljanje finančne stabilnosti, spodbujanje mednarodne trgovine, visoke zaposlenosti in trajnostne gospodarske rasti ter zmanjšanje revščine na svetu.

O IMF, SPLETNA STRAN IMF⁴¹

Svetovna banka je pomemben vir finančne in tehnične pomoči državam v razvoju po celem svetu. Nismo banka v običajnem pomenu besede, ampak edinstveno partnerstvo za zmanjšanje revščine in podporo razvoju.

O SVETOVNI BANKI, SPLETNA STRAN SVETOVNE BANKE⁴²

Politike za strukturne prilagoditve IMF in Svetovne banke zagotavljajo poplačilo dolga na način, da zahtevajo, da države dolžnice zmanjšajo izdatke za izobraževanje in zdravje, odpravijo subvencije za osnovno hrano in prevoz, razvrednotijo nacionalne valute, da bi bil izvoz cenejši, privatizirajo državno premoženje ali zamrznejo plače. Takšni ukrepi zategovanja pasu povečajo revščino, zmanjšajo sposobnost držav za razvoj močne domače ekonomije in omogočajo multinacionalnim korporacijam izkoriščanje delavcev in okolja.

10 RAZLOGOV ZA NASPROTOVANJE IMF⁴³

IMF, Svetovna banka in multilateralne razvojne banke so osnovni vir za financiranje držav v razvoju. Problem njihovega financiranja je v tem, da posojilom in pomoči dodajajo pogoje za strukturne reforme. Pogosto zagovarjajo kontroverzne ekonomske politike v državah v razvoju, poleg tega pa v te države prinašajo t. i. tehnično pomoč na ključnih področjih, kot so upravljanje dolga, javno naročanje in davki. Takšna vloga prinaša tem institucijam veliko moč nad državami v razvoju, precej večjo, kot pa bi jo lahko imele glede na svoj mandat⁴⁴.

Čeprav IMF ni razvojna banka, temveč institucija za

ohranjanje globalne finančne stabilnosti, je pomemben faktor v razvoju številnih držav. IMF namreč ob svojih posojilih državam v razvoju ponavadi doda še domačo nalogo: narediti strukturne reforme v državi. To pomeni, da morajo države po zahtevah IMF spremeniti svoje ključne politike. Raziskava mreže Eurodad je pokazala, da se je število reformnih pogojev na posojilo IMF povečalo. Trenutno je eno posojilo IMF v povprečju pogojeno z nekaj manj kot 20 pogoji za spremembo politik (v letih od 2003 do 2007 je bila ta številka okoli 14 pogojev)⁴⁵. Ko se IMF umakne, Svetovna banka pogosto nadaljuje s pogojevanjem, in sicer tako, da prevzame pogoje IMF na še bolj agresiven način⁴⁶. Reformni pogoji državam v razvoju mnogokrat naložijo številna bremena. Pogoji gredo lahko celo tako daleč, da zahtevajo zmanjšanje pravic sindikatov, privatizacijo javnih podjetij ali zmanjšanje minimalnih plač. Na ta način IMF državam v razvoju vsiljuje kontroverzne varčevalne ukrepe in liberalizacijo, za kar celo sam IMF ni prepričan, da deluje kot spodbuda razvoju ali vsaj ekonomskemu okrevanju⁴⁷.

Strukturne reforme imajo lahko za najrevnejše ljudi na svetu zelo hude posledice, od katerih jih je predstavljenih

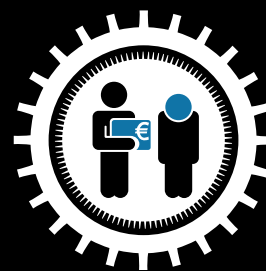
⁴¹ <http://www.imf.org/external/about.htm>

⁴² <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>

⁴³ <http://www.globalexchange.org/resources/wbimf/oppose>

⁴⁴ <http://eurodad.org/sites/responsible?tab=2>

⁴⁵ <http://www.eurodad.org/Entries/view/1546182/2014/04/02/Conditionally-yours-An-analysis-of-the-policy-conditions-attached-to-IMF-loans>

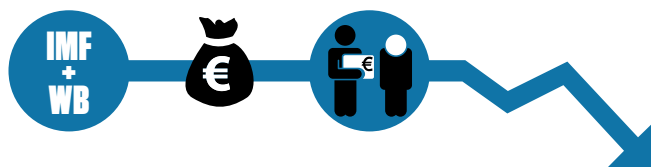

le nekaj⁴⁸. Da bi odplačale posojila IMF, Svetovni banki ali ostalim, morajo države v razvoju izvažati svoje izdelke, večinoma hrano⁴⁹. Ker je na globalnih trgih že dovolj podobnih izdelkov (kava, sladkor, kovine ipd.), so države prisiljene stopiti v cenovno vojno. Izdelki se pocenijo, kar je dobro za potrošnike iz razvitih držav, slabo pa za odplačevanje dolgov. Da bi bile sposobne kljub temu odplačevati posojila, so države v razvoju prisiljene zmanjšati svojo potrošnjo, kar pomeni zmanjšanje izdatkov za izobraževanje ali zdravstvo⁵⁰, manj podpor za osnovno prehrano ali prevoz, devalvacijo domačih valut, da bi pocenili izvoz, privatizacijo javnih podjetij in zmanjšanje plač. Takšni ukrepi zategovanja pasu po navadi povečajo revščino in zmanjšajo možnosti za razvoj države. IMF pogosto zahteva, da države odpravijo podporo svojim industrijam, mednarodnim korporacijam pa ponudijo ugodnosti, kot so na primer nizki stroški dela ali bolj fleksibilna delovna ali okoljska zakonodaja. Odprava sindikatov in fleksibilno zaposlovanje omogočata izjemno nizke plače in nevarne delovne pogoje. V prostotrgovinskih conah⁵¹, ki jih postavljata Svetovna banka in IMF, delavci zaslužijo nizke plače, ki niso zadostne za preživetje njihovih družin in vodijo v vse večjo revščino.

Pogosto morajo države v stiski tudi deregulirati finančne trge ali vezati svojo valuto na dolar, kar je lahko osnova za ekonomski kolaps (kot se je to zgodilo v azijski finančni krizi v letih 1997–98). Odprava pravil o špekuliranju na finančnih trgih pomeni lažje premikanje kapitala in tvegano investiranje, kar lahko destabilizira finančne trge držav. Vse bolj pogosto se špekuliranje konča z reševanjem bank in finančnih podjetij, seveda z denarjem davkoplačevalcev (pogosto dolgovi zasebnih bank in podjetij – tako kot v

Sloveniji – preidejo na državne »slabe banke«).

Ne samo da IMF in Svetovna banka vsilijeta razvojni model, ki koristi bogatim in obnavlja odvisnost od posojil, temveč tudi marginalizirata države v razvoju v upravljanju obeh institucij. Upravljanje namreč temelji na načelu »en dolar – en glas«, kar pomeni drastično zmanjšan vpliv revnejših držav in bistveno premoč bogatih držav pri odločanju. ZDA imajo tako velik delež glasov, da zlahka zatrejo vse pobude za bolj demokratično porazdelitev upravljanja institucij. Premoč razvitih držav pomeni, da instituciji hitreje podležeta interesom bankirjev, investorjev in podjetij iz razvitih držav kot pa potrebam najrevnejših ljudi na svetu. Poleg tega je za IMF značilno precej netransparentno delovanje. Ljudje s prizadetih območij in iz lokalnih skupnosti ne sodelujejo pri oblikovanju paketov posojil in pogojev. Namesto z njimi IMF dela iz izbrano skupino bankirjev iz centralnih bank in finančnimi ministri, kar pomeni, da drugi sektorji, kot so na primer izobraževanje, zdravje ali okolje, niso dobro zastopani pri oblikovanju politik in ukrepov⁵².

⁴⁶ http://www.eurodad.org/uploadedfiles/whats_new/reports/streamliningfinal.pdf

⁴⁷ V primeru Grčije IMF ni prepričan, da so ukrepi, ki jih je predlagal, pravilni: <http://www.theguardian.com/business/2013/jun/05/imf-underestimated-damage-austerity-would-do-to-greece>

⁴⁸ Povzeto po <http://www.globalissues.org/article/3/structural-adjustment-a-major-cause-of-poverty> in <http://www.globalexchange.org/resources/wbimf/oppose>

⁴⁹ Skoraj 80 % vseh podhranjenih otrok v državah v razvoju živi tam, kjer so se bili kmetje prisiljeni preusmeriti od proizvodnje hrane za lokalne potrebe na proizvodnjo hrane za izvoz v bogate države.

⁵⁰ Posojilo IMF Argentini je zahtevalo, da država zmanjša izdatke za plače zdravnikov in učiteljev ter zmanjša izdatke za socialno podporo.

⁵¹ Poleg tega so to ozemlja držav, kjer državna in davčna zakonodaja ne veljata ali pa veljata v omejenem obsegu.

⁵² Povzeto po <http://www.eurodad.org/Entries/view/1546182/2014/04/02/Conditionally-yours-An-analysis-of-the-policy-conditions-attached-to-IMF-loans> in <http://www.globalexchange.org/resources/wbimf/oppose>

⁵³ Temelji na <http://www.brettonwoodsproject.org/2015/09/nepal-denied-imf-disaster-debt-relief/> in <http://www.jubileeusa.org/press/press-item/article/international-monetary-fund-refuses-nepal-debt-relief.html>

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM ⁵⁹

PO POTRESU NEPAL TONE ŠE GLOBLJE V DOLGOVE, ČEPRAV BI LAHKO KORISTIL IMF-OV SKLAD ZA NARAVNE NESREČE

Primer Nepala in IMF-ovega sklada za naravne nesreče je zanimiva zgodba. IMF je po potresu na Haitiju leta 2010 oblikoval nov sklad, preko katerega je Haitiju »odpustil« dolgove. Sklad je bil oblikovan kot sklad za naravne nesreče. Veliko karibskih držav ima namreč zaradi naravnih katastrof ogromno škode, zaradi katere morajo najeti posojila, ki ohromijo državo. IMF in ostali posojilodajalci v takih primerih zahtevajo stroge varčevalne ukrepe, da bi lahko države dolgove upravljale »trajnostno«. No, tako se je tudi Nepal po potresu aprila 2015, ki je terjal več kot 8000 življenj, razselil več kot 450.000 ljudi in uničil več kot pol milijona domov, soočil z ogromnimi gospodarskimi izzivi. Novi sklad naj bi se uporabljal prav zato, da bi pomagal državi prebroditi nesrečo. Vendar pa je IMF junija 2015 Nepal zavrnil podporo iz svojega Sklada za podporo in pomoč pri katastrofah (Catastrophe Containment and Relief Trust). Nepal naj namreč ne bi izpolnjeval strogih kriterijev sklada za dodelitev pomoči. Namesto tega je IMF julija Nepal dodelil posojilo v vrednosti 50 milijonov dolarjev iz svoje linije hitrih kreditov, ki je »glavno orodje za zagotavljanje hitrega financiranja z omejenim pogojevanjem državam z nizkimi dohodki, ki se soočajo z nujno izravnavo plačilnih bilanc zaradi zunanega šoka, vključno z naravnimi nesrečami«. Nepal je tako sedaj zadolžen pri IMF, Svetovni banki, Azijskem razvojnem skladu in ostalih posojilodajalcih za več kot 3.8 milijarde dolarjev. V letu 2013 je za obresti posojil plačal 217 milijonov dolarjev oz. povprečno 600.000 dolarjev dnevno.

⁵⁹ Temelji na <http://www.brettonwoodsproject.org/2015/09/nepal-denied-imf-disaster-debt-relief/> in <http://www.jubileeusa.org/press/press-item/article/international-monetary-fund-refuses-nepal-debt-relief.html>

PRIPOROČILA ⁵⁴

Slovenija se mora zavzemati za naslednje:

- IMF in Svetovna banka se morata omejiti na svojo vlogo; IMF mora postati posojilodajalec v skrajni sili za države, ki imajo težave s plačilno bilanco, ne pa predpisovalec makroekonomskih politik za svoje stranke; države v težavah potrebujejo hitro podporo za premostitev težav v državnih bilancah, ne pa programe za pomembne spremembe politik;
- IMF mora odpraviti postavljanje drugih pogojev razen tega, da je potrebno posojilo v dogovorjenih rokih odplačati;
- IMF mora začeti podpirati razvoj lokalne ekonomije in ne izvoza; politike IMF naj ne otežujejo razvoja lokalne ekonomije;
- potrebno je razviti pravične in transparentne načine za upravljanje dolgov, ki bi lahko učinkovito analizirali dolgove ter odpravili dolg, ki je nelegitimen ali pa ga ni mogoče poplačati;
- IMF mora začeti delati na svoji legitimnosti in upravljavski strukturi: državam v razvoju je treba dati enakopravnejši glas v instituciji, radikalno je potrebno izboljšati tudi transparentnost in odgovornost organizacije; prvi možen korak je vpeljava dvojnega večinskega glasovanja (za odločitve bi morala biti potrebna dvojna večina – trenutni večini lastniških deležev je potrebno dodati glas večine držav, ki upravljajo organizacijo).

⁵⁴ <https://www.hrw.org/report/2015/06/22/your-own-risk/reprisals-against-critics-world-bank-group-projects>

POVEČANJE DRUŽBENE NEENAKOSTI

“Več kot 1 milijarda ljudi še vedno živi v veliki revščini, kar je moralno nesprejemljivo glede na vire in tehnologije, ki jih imamo danes. Istočasno se zdi, da naraščanje blaginje v številnih državah spremljata vse večja neenakost in socialna izključenost. V teh okoliščinah je poglobljena misija Svetovne banke – svet brez revščine – tako aktualna, kot je bila nekoč. Zato je banka oblikovala ambiciozna, vendar dosegljiva cilja: spodbuditi mednarodna in nacionalna prizadevanja za odpravo skrajne revščine po vsem svetu v eni generaciji in promovirati »skupno blaginjo«, trajnostno povečanje blaginje v revnejših slojih družbe. Slednji cilj odraža dejstvo, da vse države stremijo k boljšemu življenjskemu standardu za vse svoje državljane, ne le za že privilegirane.”

SVETOVNA BANKA ⁵⁵

“Zamisel, da bo injekcija kapitala v multinacionalke vodila nujno do dobre, trajnostne rasti, je bila v zadnjih 20 letih večkrat dokazano zmotna.”

LUIZ VIEIRA, KOORDINATOR BRETTON WOODS PROJECT, BRITANSKE NEVLADNE ORGANIZACIJE, KI SPREMLJA SVETOVNO BANKO; KOMENTAR NA POSOJILU SKORAJ MILIJARDE DOLARJEV JAVNIH BANK ZA »RAZVOJNE PROJEKTE« VERIGE LIDL ⁵⁶

Podatki, ki primerjajo države z enakomerno in neenakomerno porazdelitvijo dohodkov, kažejo, da se pri družbenih vprašanjih, kot so življenjska doba, pismenost, smrtnost novorojenčkov, stopnja samomorov, delež zapornikov, raven zaupanja ali duševne bolezni, države z enakomerno porazdelitvijo dohodkov obnesejo veliko bolje. Večja ko je družbena enakost v državi, bolje so rešeni družbeni problemi⁵⁷. Študije kažejo tudi, da je gospodarski razvoj stabilnejši oz. traja dlje, če so dohodki v obdobju rasti v družbi porazdeljeni pravično⁵⁸. Neenakost je pomembna: če postane prevelika, ogrozi ustanovljene norme in

družbeno stabilnost.

Med večjimi mednarodnimi institucijami in razvojnimi bankami je enakost na vidno mesto postavila le Svetovna banka. Ostale finančne institucije se nanjo osredotočajo večinoma na področju enakosti spolov⁵⁹. Svetovna banka je v letu 2013 sprejela nov parameter pri doseganju svojega cilja o končanju revščine na globalni ravni: promocija skupne blaginje (shared prosperity). Kot promocijo skupne blaginje v banki razumejo pospeševanje rasti dohodka v spodnjih 40 odstotkih prebivalstva v vsaki državi⁶⁰. S tem parametrom želijo v banki zagotoviti podporo najbolj ranljivim skupinam prebivalstva, saj se pogosto dogaja, da posojila razvojnih bank dosegaajo tiste, ki so že tako med najbogatejšimi.

Žal pa je Svetovna banka bolj izjema, ki potrjuje pravilo. Veliko drugih bank pod pojmom »enakost« razume kvečjemu enakost spolov, glede ostalega pa niso zelo izbrične. Tudi pri Svetovni banki je mogoče opaziti, da kljub svoji politiki enakosti ravna kot druge banke, ki pogosto financirajo »razvojne projekte« tistih, ki so ugodnih posojil javnih bank najmanj potrebni: mednarodna podjetja in milijarderji. Pred nedavnim smo iz časopisov izvedeli, da sta nemški diskont Lidl in njegova sestrška veriga Kaufland prejela nekaj manj kot milijardo dolarjev javnega razvojnega denarja preko Svetovne banke in EBRD. Obe verigi sta del podjetja Schwarz Group, ki je v lasti ene najbogatejših nemških družin⁶¹. Ne samo to, Lidl je znan po vodenju cenovnih vojn, ki pogosto dobavitelje potisnejo iz igre⁶², prekomernemu izkoriščanju delavcev⁶³ in potiskanju delavcev v revščino in dolgove⁶⁴.

⁵⁵ http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/04/17/ending_extreme_poverty_and_promoting_shared_prosperity

⁵⁶ http://www.theguardian.com/business/2015/jul/02/lidl-1bn-public-development-funding-supermarket-world-bank-eastern-europe?CMP=share_btn_tw

⁵⁷ https://www.ted.com/talks/richard_wilkinson/transcript?language=en

⁵⁸ <http://positivemoney.org/wp-content/uploads/2013/10/Banking-Finance-and-Income-Inequality.pdf>
Pregled spletnih strani večjih bank.

⁵⁹ <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/publication/inequality-in-focus-october-2013>

⁶⁰ http://www.theguardian.com/business/2015/jul/02/lidl-1bn-public-development-funding-supermarket-world-bank-eastern-europe?CMP=share_btn_tw

⁶¹ <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/uk/supermarket-price-war-hitting-food-suppliers-and-farmers-31389025.html>

⁶² http://www.theguardian.com/business/2015/jul/02/lidl-1bn-public-development-funding-supermarket-world-bank-eastern-europe?CMP=share_btn_tw

⁶³ <http://action.sumofus.org/a/lidl-living-wage-campaign/?akid=10270.1615494.BT65IW&rd=1&sub=fwd&t=1>

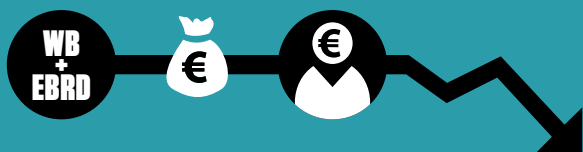
⁶⁴ <http://action.sumofus.org/a/lidl-living-wage-campaign/?akid=10270.1615494.BT65IW&rd=1&sub=fwd&t=1>

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM ⁶⁵

ZAKAJ JAVNA BANKA FINANCIRA MILIJARDERJE?

EBRD nima podobnih parametrov glede svojega financiranja kot Svetovna banka. Čeprav se promovira kot banka, ki spodbuja dobro upravljanje, in se izogiba financiranju politično vidnim posameznikom, je definicija EBRD o tem, kdo je primerna stranka, dokaj prožna. Če le malce pobrskamo, ugotovimo, da so lepo zveneči projekti, kot so UCLP Energy Efficiency Loan (Posojilo za energetska učinkovitost UCLP), Far Eastern Rail (Daljnovzhodna železnica) ali Global Ports Investments Plc (Investicije za globalna pristanišča), projekti ruskih oligarhov, ki se ponavadi skrivajo za finančnimi podjetji v davčnih oazah. Omenjeno posojilo UCLP, ki ga je EBRD odobrila v novembru 2013, je posojilo podjetju JSC za luko v Sankt Petersburgu. Podjetje je podružnica UCL Holding BV, katerega lastnik je Vladimir Lisin, po ocenah četrta najbogatejša oseba v Rusiji s trenutnim premoženjem okoli 14,2 milijard dolarjev. Za posojilo za Far Eastern Rail v višini 133 milijonov dolarjev, ki ga je EBRD odobrila decembra 2013, banka ne navaja podatka o lastniku projekta. Forbes navaja, da je bilo podjetje Far Eastern Rail Ltd. registrirano na Cipru novembru 2013 in da 92,2 % podjetja pripada podjetju Linea Ltd (Bermuda), 7,8 % pa podjetju Altmirco Enterprises Ltd. Lastnik podjetja Linea naj bi bil ruski milijarder Andrei Melnichenko, lastnik podjetja Altmirco pa njegov dolgoletni sodelavec Vladimir Rashevsky. Posojilo je EBRD odobrila na isti dan, ko je sprejela novo različico svoje politike o domicilu strank EBRD: po novi politiki je EBRD omejeno dajati posojila podjetjem, ki so registrirana v davčnih oazah. Global Ports Investments, ki je dobil posojilo v 2011, je prav tako lastništvo podjetij iz davčnih oaz (30,75 % si ga lasti podjetje Transportation Investments Holding Ltd (TIHL), ki ga vodijo milijarderji Nikita Mishin, Konstantin Nikolaev in Andrey

⁶⁵ <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/far-eastern-rail.html>, <http://bankwatch.org/sites/default/files/EBRD-stuck-in-market.pdf>

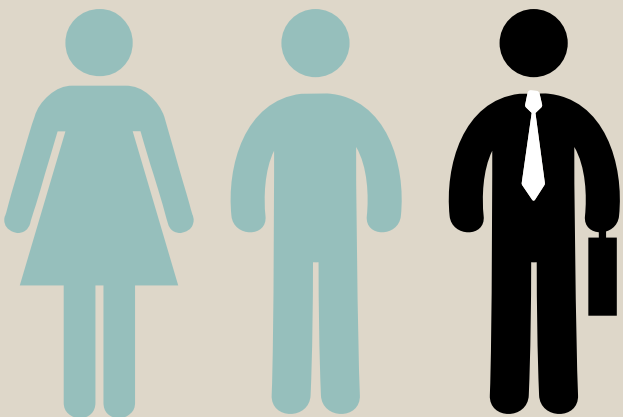
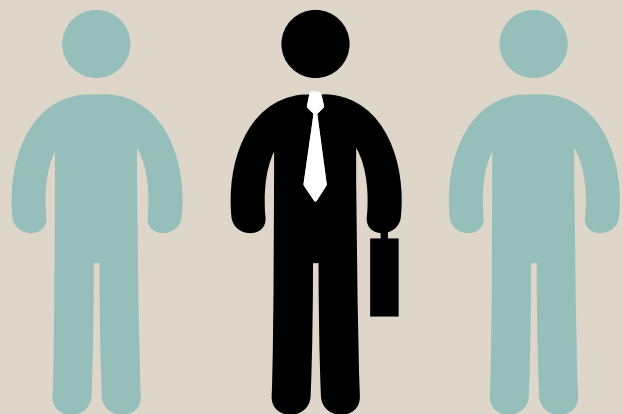
Filatov. Njihovo lastništvo se skriva v številnih podjetjih, med njimi tudi v Mirbay International z Bahamov.

Res je, da EBRD posoja tudi majhnim podjetjem in preko drugih bank omogoča tudi mikrofinanciranje, vendar zgoraj naštetih projekti in njim podobni še vedno postavljajo odločanje EBRD pod vprašaj. Vprašanje je, ali v opisanih primerih razvojna posojila EBRD res prinesejo dodano vrednost in ali so res potrebna. Pod vprašaj jih je moč postaviti tudi zato, ker se je v dveh primerih pojavil tudi sum korupcije pri vpletenih.

PRIPOROČILA ⁶⁶

Slovenija lahko opisani problem podpiranja neenakosti naslovi skozi naslednje korake:

- vzpostavitev metodologije za prepoznavanje marginaliziranih ali prikrajšanih skupin, kjer morajo kazalci meriti uresničevanje nujnih socialnih in ekonomskih potreb najbolj marginaliziranih populacij;
- kot cilj postaviti reševanje stiske najrevnejših dveh premoženjskih kvintilov v vsaki državi ter kot poseben cilj zmanjševanje dohodkovne neenakosti znotraj držav s poudarkom na zmanjševanju razlik med najbogatejšimi in najrevnejšimi kvintili (20:20) ali med najvišjim in med spodnjima dvema kvintiloma (10:40);
- od finančnih institucij je treba zahtevati, da razvijejo kazalce oz. mere za vplive projektov na življenje ljudi in podprejo samo tiste projekte, ki imajo jasne izboljšave za življenje vseh oz. vsaj večine ljudi in okolje; projektov, ki ne doprinesejo k boljšemu življenju za večino ljudi, ne bi smeli financirati iz javnega denarja;
- treba se je zavezati k nediskriminaciji in dejanski enakosti ter odpraviti vse oblike diskriminacije in neenakosti v vseh dejavnostih razvojnih in finančnih institucij, obenem pa zahtevati sistematično oceno okolja za diskriminacijo in marginalizacijo pri analizi tveganja ter učinkov predlaganih projektov ali programov, vključno z ovirami za doseganje enakosti;
- tudi na svojem dvorišču odpreti širšo družbeno razpravo o vprašanih dohodkovne neenakosti ter prerazporeditve v družbi, kjer se je treba pogovarjati o ukrepih, kot so zakonske omejitve glede akumulacije prihodkov in kapitala, progresivni davki na dohodek, mednarodni sporazumi o davku od dohodkov pravnih oseb in davčnih oazah, širitev socialnih storitev (zdravje, izobrazba in zaščita dohodka).

⁶⁶ Viri: <https://www.hrw.org/news/2013/01/11/discrimination-inequality-and-poverty-human-rights-perspective>, <http://positivemoney.org/wp-content/uploads/2013/10/Banking-Finance-and-Income-Inequality.pdf>

LIBERALIZACIJA JAVNIH STORITEV⁶⁷

“Ta spletna stran je iniciativa Svetovne Banke. Financiranje strani zagotavljajo Svetovna banka, Public-Private Infrastructure Advisory Facility (PPIAF), African Legal Support Facility (ALSF) in Multilateral Investment Fund (MIF).”

SPLETNA STRAN PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN INFRASTRUCTURE RESOURCE CENTER FOR CONTRACTS, LAWS AND REGULATIONS (PPPIRC), KI ZAGOTAVLJA LAHEK DOSTOP DO PALETE PRAVNIH MATERIALOV, KI LAHKO POMAGAJO PRI NAČRTOVANJU INFRASTRUKTURNIH PROJEKTOV, ŠE POSEBEJ PA PRI JAVNO-ZASEBNIH PARTNERSTVIH⁶⁸

“PPI [public participation in infrastructure / sodelovanje zasebnega sektorja v infrastrukturi] je razočaralo, saj igra veliko manj pomembno vlogo pri financiranju infrastrukture v mestih, kot smo upali in kot bi bilo pričakovati glede na pozornost, ki jo je prejelo in še naprej prejema v strategijah za mobilizacijo finančnih sredstev za infrastrukturo ... PPI je sam po sebi omejen na financiranje komunalne infrastrukture za široko paleto nekomercialnih infrastrukturnih storitev, ki jih potrebujejo mesta. Tudi za komercialne storitve, kot je oskrba z vodo, so subvencije razširjene po vsem svetu ... Lokalne oblasti potrebujejo dobre vire javnega financiranja za financiranje teh storitev in potrebna je neka oblika zadolževanja za velike naložbe na teh področjih, da bi se izognili medgeneracijski nepravilnosti.”

RAZISKOVALNI ČLANEK SVETOVNE BANKE⁶⁹

Javno-zasebno partnerstvo (JZP) je pogodba med vlado in privatnim podjetjem, po kateri podjetje financira, gradi in upravlja neko javno storitev, za kar je – bodisi s strani uporabnikov bodisi s strani vlade (ali kombinacija obojega) – plačano določeno obdobje. Takšna partnerstva so trenutno zelo popularna, promovirajo jih mednarodne organizacije, finančne institucije in konzultantske hiše. Razvojne banke in donatorji nudijo javni denar za javno-zasebna partnerstva, države v razvoju, še posebej tiste pod taktirko IMF, pa so tarča političnih pritiskov in kampanj za uvajanje JZP. V državah v razvoju so razvojne banke in multinacionalke

močno promovirale JZP v 90-ih, da bi z njihovo pomočjo rešile javnofinančne omejitve, ki so jim jih naložile te iste finančne institucije.

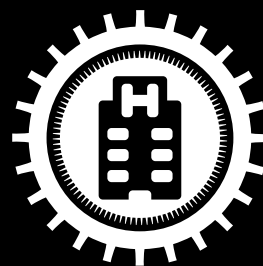
JZP so trenutno zaradi gospodarske krize znova postala zanimivo orodje za nudenje javnih storitev in javne infrastrukture v času omejenih javnih proračunov. Kljub temu pa desetletja problemov pri privatizaciji vode, energije, železnic ali zdravstva kažejo, da JZP ne prinašajo popolne rešitve. Ključni problemi so:

- netransparentnost: nejasni procesi pogajanj in sklepanja partnerstev (zaprta pogajanja, komercialne skrivnosti, ...), pomanjkanje javnega posvetovanja, kompleksne pogodbe, podkupovanje ali t. i. politične donacije (ker gre za donosne posle, se pogosto pojavlja korupcija); pogosto JZP spodkopljejo lokalno demokracijo in povečajo moč korumpiranih elit;
- povečanje javnega dolga: JZP pridonesejo k povečanju javnega dolga v državah v razvoju, in sicer na prikrit način (JZP se ponavadi klasificirajo kot zasebni, ne kot javni dolg, zato so privlačna kot način za prikrivanje izposojanja);
- spodkopavanje javnih storitev: projekti se osredotočajo na dobičkonosne projekte, ne pa na potrebe ljudi; projekti so dragi, ker gre za drag način zbiranja denarja, kjer se tveganje sicer prenese na privatnega investitorja, vendar pa ta zaradi tega stane več;
- slabši pogoji zaposlovanja: JZP poslabšajo delovne pogoje in možnost kolektivnega organiziranja skozi sindikate;
- dostop do velikih skladov: nevaren je poskus mednarodnih organizacij in finančnih institucij, da bi preko JZP dostopale do ogromnih vsot denarja, ki so zbrane v pokojninskih skladih, zavarovalnicah in drugih institucionalnih investitorjih;
- velika vloga v mednarodnih trgovinskih sporazumih TISA, TTIP in TPP: navedeni netransparentni sporazumi močno

⁶⁷ Če ni navedeno drugače, je vir teksta <http://www.psiru.org/sites/default/files/2015-03-PPP-WhyPPPsdontworkEng.pdf>

⁶⁸ <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/about-pppirc>

⁶⁹ <http://web.worldbank.org/archive/website01021/WEB/IMAGES/WPS4045.PDF>

spodbujajo JZP, še več: ti sporazumi lahko nepovratno zaklenejo JZP do mere, da se jih ne da več spremeniti v javne storitve.

Izkušnje zadnjih 15 let kažejo, da so JZP drag in neučinkovit način za financiranje javne infrastrukture in storitev, ki javni denar jemljejo od drugih javnih storitev. JZP skrivajo povečanje dolga, obenem pa dajejo dolgoročno državna poročila za povečanje dobička privatnih podjetij. Študija Svetovne banke iz 2010 kaže, da je bilo v podsaharski Afriki investiranih 2,5 milijarde dolarjev letno v vodo in sanitacijo iz javnih sredstev, medtem ko je privatni sektor investiral le nekaj manj kot 0,1 milijarde dolarjev. V sektorju električne energije je javni sektor investiral 4.1 milijarde dolarjev letno, privatni pa le 0,5 milijarde dolarjev (11 %).

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM⁷⁰

JAVNO-ZASEBNO PARTNERSTVO ZA BOLNIŠNICO V LESOTU: PREMALO ZAPOSLENIH, ZAMUDE IN ZMANJŠANJE STORITEV

V podsaharski Afriki je bil v Lesotu ustvarjen eden od pomembnih projektov: Spominska bolnišnica kraljice Mamohato. Gre za projekt, ki je v lasti južnoafriškega zasebnega zdravstvenega podjetja Netcare, ki upravlja bolnišnico in nudi zdravstvene storitve. Bolnišnica je vrata odprla v letu 2011 in s tem nadomestila večjo državno bolnišnico. Bolnišnica je od Svetovne banke prejela donacijo v vrednosti 6,25 milijonov dolarjev ter nasvete International Finance Corporation (IFC). Kljub temu pa se že pojavljajo težave, in to predvsem za državo, ne pa toliko za lastnika, saj je projekt zanj zelo donosen. V prvem letu delovanja je morala lesotska vlada namreč plačati 32,6 milijona dolarjev letnih stroškov, kar je skoraj dvakrat več kot letni proračun stare državne bolnišnice. Več kot leto dni po odprtju je imela bolnišnica še vedno premalo osebja, saj ni uspela zaposliti dovolj zdravnikov, obenem pa osebje dobiva nižje prihodke kot prej. Bolnišnica ni dobro pripravila svojih sprejemnih sistemov in licenc za zdravila, zaradi česar »ni mogla zagotoviti zdravljenja tuberkuloze ali protiretrovirusnih zdravil, s čimer je nastala vrzel v negi«, »bolniki pa so vznemirjeni zaradi dolgih čakalnih obdobj, ki so posledica novih triažnih postopkov ter novih zahtev za vnos podatkov«. Raven kakovosti storitev je bila – vključno z izključitvijo nekaterih storitev in zmanjšanjem števila postelj ter omejitvijo števila bolnikov – namerno zmanjšana.

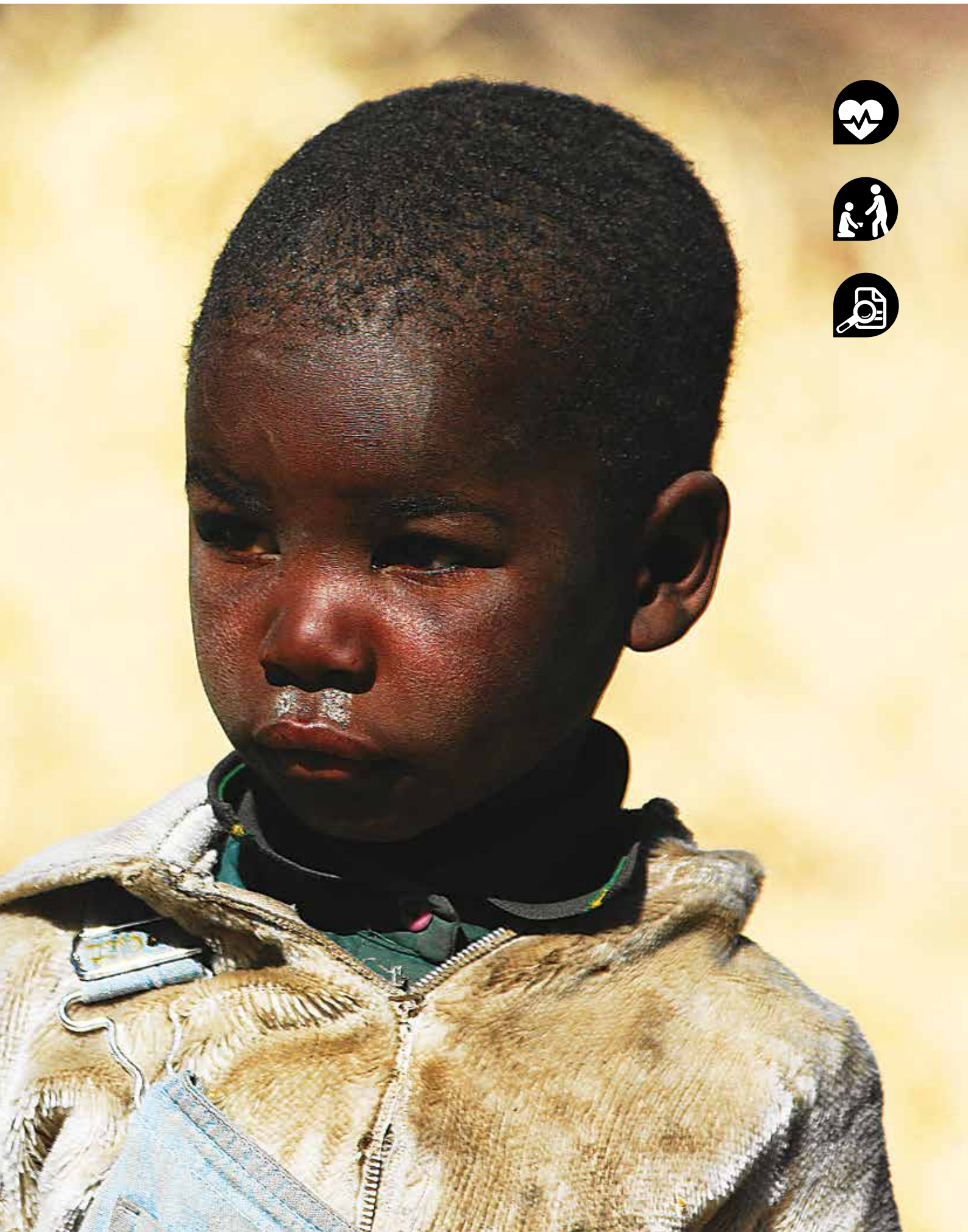
⁷⁰ <http://www.psir.org/sites/default/files/2015-03-PPP-WhyPPPsdontworkEng.pdf>

PRIPOROČILA ⁷¹

Slovenija lahko pri javno-zasebnih partnerstvih v državah v razvoju poskuša zagotoviti vsaj naslednje:

- da se preneha skrivati resnične stroške JZP in da se stroški jasno prikažejo skozi predstavljanje v proračunih držav (JZP naj se jasno registrirajo kot vladni dolg) ter da se izrecno prizna nevarnost skritih obveznosti v primeru, da projekt ne uspe (z ustrežno oceno tveganja);
- da zahteva, da se vedno izbere najboljši finančni mehanizem (vključno s proučitvijo možnosti javnega zadolževanja) na podlagi analize dejanskih stroškov in koristi javno-zasebnih partnerstev v življenjski dobi projekta ob upoštevanju celotnih fiskalnih posledic na dolgi rok in primerjave tveganj za vsako možnost;
- da se zavzame za proaktivno razkrivanje dokumentov in informacij, povezanih z javnimi naročili, in sicer na način, ki omogoča učinkovit nadzor, delovanje in odgovornost za rezultate;
- da se zavzame za sodelovanje javnosti v primerih odločanja o JZP in pri izvedbi JZP;
- da postavi razvoj na prvo mesto tako, da zahteva, da so projekti zasnovani tako, da koristijo vsem v družbi in so v skladu z nacionalnimi razvojnimi strategijami; to pomeni zagotavljanje dostopnih storitev za vse uporabnike in zagotavljanje enakopravnega dostopa do infrastrukturnih storitev ter izogibanje negativnim vplivom na okolje;
- da podpira razvoj jasnih kazalnikov in učinkovitega spremljanja za merjenje vplivov JZP na revne;
- da zahteva razvoj celovitih in razvojno usmerjenih načel in kriterijev za oceno JZP, do takrat pa zahteva, da finančne institucije prenehajo spodbujati JZP kot prednostni način za investiranje v infrastrukturo.

⁷¹ <http://www.eurodad.org/files/pdf/55deeb30f047.pdf>

ZASEBNI SEKTOR IN URADNA RAZVOJNA POMOČ

“Prepoznavamo osrednjo vlogo zasebnega sektorja pri spodbujanju inovacij, ustvarjanju bogastva, dohodkov in delovnih mest, mobiliziranju domačih virov in posledično pri zmanjšanju revščine. V ta namen bomo:

[...]

b) omogočili udeležbo zasebnega sektorja pri oblikovanju in izvajanju razvojnih politik in strategij za spodbujanje trajnostne rasti in zmanjševanje revščine,

c) razvijali inovativne finančne mehanizme za mobilizacijo zasebnega financiranja za skupne razvojne cilje,

d) spodbujali “pomoč za trgovino” kot gonilo trajnostnega razvoja s poudarkom na rezultatih in učinkih, za izgradnjo proizvodnih zmogljivosti, pomoč pri naslavljanju tržnih nepopolnosti, okrepjen dostop na kapitalskih trgih in spodbujanje pristopov, ki blažijo tveganja zasebnega sektorja [...].”

BUSANSKO PARTNERSTVO ZA UČINKOVITO RAZVOJNO SODELOVANJE, ČETRTI VISOKI FORUM O UČINKOVITOSTI RAZVOJNE POMOČI, 29. NOVEMBER – 1. DECEMBER 2011, BUSAN, REPUBLIKA KOREJA⁷²

“Nenehna in nekritična osredotočenost EU na zasebno financiranje je zelo zaskrbljujoča. Obstaja resno pomanjkanje dokazov, da so zasebne naložbe vidno zmanjšale revščino ali pomagale pri razvoju najrevnejših držav. Podjetja večinoma privlačijo države s srednje visokim dohodkom, kjer lahko ustvarjajo dobiček.”

MARÍA JOSÉ ROMERO, VODJA ZA POLITIKE IN ZAGOVORNIŠTVO PRI EUROPEAN NETWORK ON DEBT AND DEVELOPMENT (EURODAD)⁷³

Udeležba zasebnega denarja v razvojnem sektorju ni nov pojav. Zasebni kapital je že desetletja prihajal v države v razvoju. Novejšega datuma je to, da donatorji in mednarodne finančne institucije usmerjajo vse večje količine javnega denarja v podporo zasebnim naložbam v državah v razvoju. Dramatično se je povečala uporaba javno-zasebnih partnerstev, obenem pa se je povečalo

projektno financiranje, ki je omogočilo udeležbo zasebnih naložb v državah v razvoju. Bilateralne in multilateralne razvojne finančne institucije in agencije za izvozne kredite so imele močno vlogo pri zasebnih naložbah v državah v razvoju. V začetku novega tisočletja so te institucije bistveno povečale obseg svojih naložbenih portfeljev – v primeru International Finance Corporation je šlo za kar 400-odstotno povečanje⁷⁴. Med leti 2006 in 2010 so razvojne finančne institucije, ki jih spremlja mreža Eurodad, svoje portfelje povečale za 190 %⁷⁵.

V letu 2010 so investicije mednarodnih finančnih institucij v zasebni sektor presegle 40 milijard dolarjev. Ocenjeno je, da se bo ta številka v letu 2015 povzpela na kar 100 milijard dolarjev, kar predstavlja skoraj eno tretjino javnega financiranja za države v razvoju. V letu 2010 je bilo več kot 50 % javnega denarja, ki je prek razvojnih finančnih institucij dosegel zasebni sektor, usmerjenega v finančni sektor⁷⁶.

Tok uradne razvojne pomoči v zasebni sektor se je v zadnjih letih sicer zelo povečal, vendar še vedno predstavlja le majhen del javnega denarja, ki gre v zasebne investicije v državah v razvoju. Velik del uradne razvojne pomoči se v zasebni sektor usmeri preko javnih naročil, ki jih v večini primerov dobijo podjetja iz bogatih držav. Čeprav so podjetja iz držav v razvoju, ki sicer ne bi imela dostopa do sredstev, ciljna skupina razvojnega financiranja, je le četrтина podjetij, ki jih podpirata EIB in IFC, iz držav v razvoju. Skoraj polovica denarja gre v podporo podjetjem, ki so iz držav OECD (torej iz kluba najbolj razvitih držav) in davčnih oaz⁷⁷. To kaže na dejstvo, da razvojne finančne institucije preprosto sledijo tržnim trendom, ne pa potrebi podjetij iz držav v razvoju po kreditih, ki bi jim omogočili razvoj.

Merjenje učinka zasebnih naložb v državah v razvoju je zelo težko, saj ni harmoniziranega pristopa za ocenjevanje

⁷² <http://www.oecd.org/development/effectiveness/49650173.pdf>

⁷³ <http://www.eurodad.org/CouncilConclusionsFFD>

⁷⁴ http://eurodad.org/uploadedfiles/whats_new/news/development%20funds%20for%20the%20private%20interest%2010%20faq.pdf

⁷⁵ <http://www.eurodad.org/files/pdf/520a35cb666a7.pdf>

⁷⁶ <http://www.eurodad.org/files/pdf/520a35cb666a7.pdf>, http://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Oepol/Artikel2013/2_Kwakkenbos_Romero.pdf

⁷⁷ <http://www.eurodad.org/files/pdf/520a35cb666a7.pdf>

učinkov. Poleg tega je problem v tem, da se ocena učinkov začne šele po tem, ko je bila odločitev o investiciji že sprejeta – če metodologija za oceno razvojnega učinka ni vključena v fazo izbiranja projektov, ni jasno, kakšne razvojne učinke bo projekt imel. Ključni argument za rabo javnega denarja je ta, da je javni denar lahko vzvod za mobiliziranje zasebnih sredstev, s čimer se zbere več sredstev za razvojne dejavnosti. Tako kot pri učinkih je tudi pri vzvodu veliko odprtih vprašanj. Problematično je to, da se dodatnost projektov šteje za samoumevno, ker so javni zavodi soinvestorji v projektih. Drug izziv je, da večji finančni vzvod pomeni manjši prispevek javnega denarja, obenem pa tudi nižji javni vpliv pri oblikovanju in izvajanju investicije. Splošen problem je, da razvojne finančne institucije svoja sredstva osredotočijo na projekte, ki imajo visoko donosnost, razvojni učinki projekta pa so šele sekundarnega pomena. Projekti na prvi pogled morda pomagajo pri razvoju države, dolgoročne posledice pa so pogosto zelo negativne – od negativnih vplivov na okolje do uničenja javnega sektorja in domače proizvodnje.

Slovenija v tej igri ni izjema, kar je mogoče razbrati iz spodnjega primera.

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM⁷⁸

SLOVENSKA RAZVOJNA POMOČ ZA SLOVENSKO PODJETJE TEVEL, D. O. O. (IN PREMOGOVNIKE V BOSNI IN HERCEGOVINI)

Preko CMSR je slovensko podjetje Tevel v letih od 2009 do 2014 prejelo štiri donacije za modernizacijo rudnikov premoga v Kakanju in Brezi v Bosni in Hercegovini. S slovensko razvojno pomočjo je tako rudnik premoga v Kakanju doživel:

- izboljšanje delovnih in varnostnih pogojev rudarjev z nabavo in vgradnjo avtomatske metanometrijske centrale za upravljanje parametrov prezračevanja in stanja plinov v rudniku (marec – julij 2009; vrednost projekta / sofinanciranje Slovenije: 690.344 EUR / 220.000 EUR),
- modernizacijo tehnoloških procesov in uvajanje sistema daljinskega nadzora v jamah (julij 2010 – december 2011; vrednost projekta / sofinanciranje Slovenije: 404.000 EUR / 121.200 EUR) in
- avtomatizacijo in daljinski nadzor transportnega sistema in sistema odvodnjavanja v jamah (april – junij 2014; vrednost projekta / sofinanciranje Slovenije: 241.348 EUR / 72.404 EUR).

Vsi projekti naj bi vodili k varni in kontinuirani proizvodnji ter izboljšanim pogojem poslovanja, kar bo omogočalo nadaljnji razvoj rudnika, mesta Kakanj in regije. Podobne »razvojne« učinke naj bi imel tudi projekt v premogovniku Breza, kjer je bila s pomočjo Tevela izvedena modernizacija izkoriščanja mineralnih surovin z nabavo in vgradnjo avtomatske metanometrijske centrale za upravljanje parametrov prezračevanja in stanja plinov v rudniku (september 2010 – december 2011; vrednost projekta / sofinanciranje Slovenije:

⁷⁸ http://www.cmsr.si/Dejavnosti/Mednarodno_razvojno_sodelovanje/Projekti/docs/2009-6.pdf,
http://www.cmsr.si/Dejavnosti/Mednarodno_razvojno_sodelovanje/Projekti/docs/2014-3.pdf,
<http://www.energetika.net/eu/novice/coal/kakanj-coal-mine-cooperates-with-slovenian-partners>,
http://www.cmsr.si/Dejavnosti/Mednarodno_razvojno_sodelovanje/Projekti/docs/2010-13.pdf,
http://www.cmsr.si/Dejavnosti/Mednarodno_razvojno_sodelovanje/Projekti/docs/2010-14.pdf

429.270 EUR / 128.781 EUR).

V letih od 2008 do 2010 so prebivalci Kakanja izdelali lokalni okoljski akcijski načrt. V procesu izdelave tega načrta je bilo ugotovljeno, da so dosedanje gospodarske dejavnosti v mestu kljub pozitivnim vplivom prinesle tudi resno ogroženost naravnih virov in da bi z nadaljevanjem takšnega trenda lahko prišlo do ogroženosti naravnih virov do te stopnje, da bi lahko bil ogrožen ne samo nadaljnji gospodarski razvoj, temveč tudi obstoj vseh ostalih dejavnosti prebivalstva v kraju. Munira Karahodžić, dijakinja Gimnazije Muhsin Rizvić Kakanj, poziva: »Dajmo mestu svetlejšo prihodnost!«. Tega poziva in ugotovitev lokalnih prebivalcev Slovenija ni slišala, ko je s pomočjo javnega denarja podpirala dejavnosti slovenskega podjetja v imenu razvoja. Kot pri številnih drugih primerih zasebnih naložb v državah v razvoju je tudi v tem primeru zelo nejasno, ali gre za projekt, ki prinaša predvsem povečanje donosnosti zasebnemu sektorju, medtem ko so razvojni učinki projekta šele sekundarnega pomena.

PRIPOROČILA⁸⁰

Slovenija lahko tveganja, ki jih odpira udeležba zasebnega denarja v razvojnem sektorju, naslovi skozi naslednje korake:

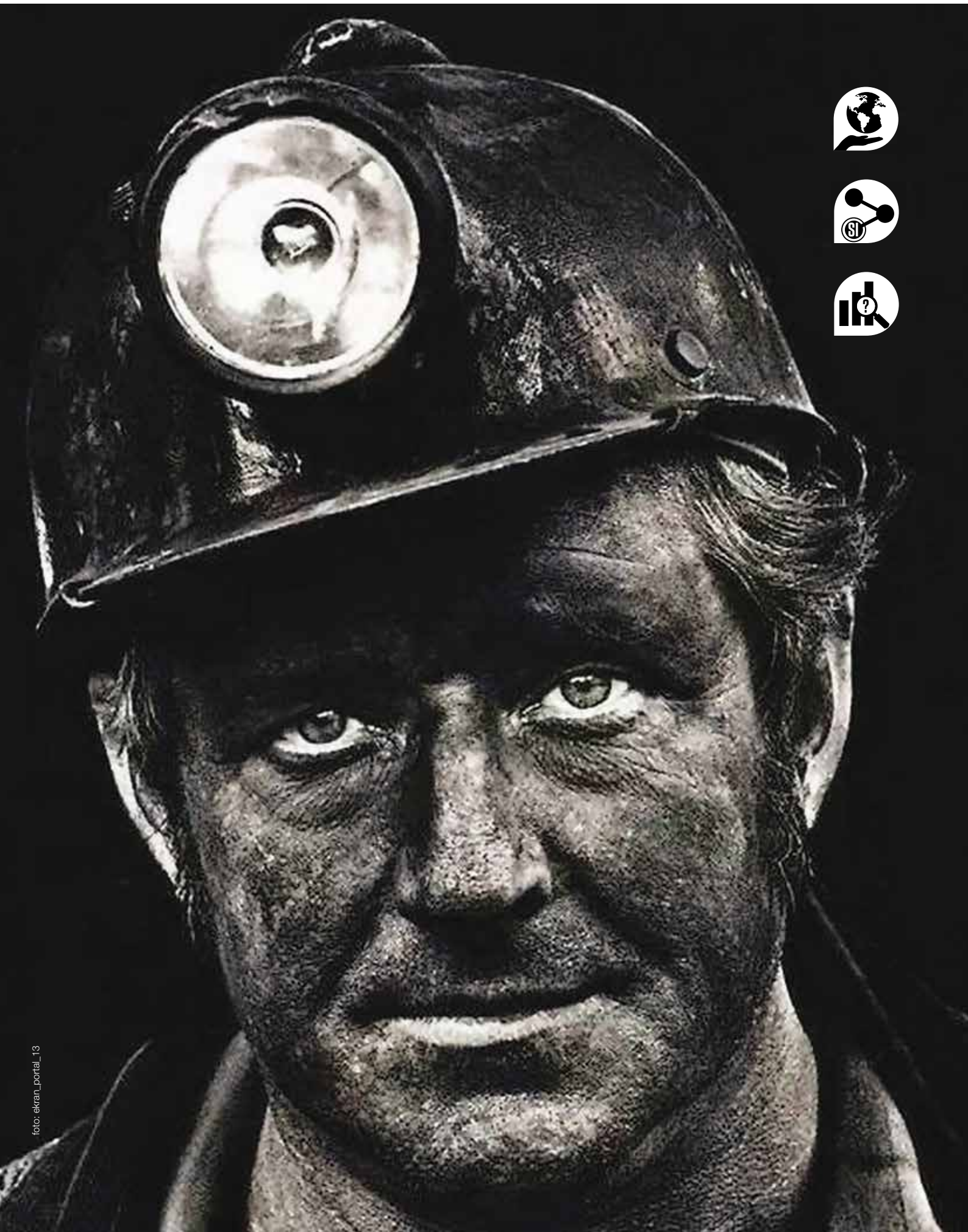
- vzpostaviti je treba razumevanje, da ni vsak projekt zasebnega sektorja v državah v razvoju tudi razvojni projekt, saj je vzvod za večino teh projektov dobiček in ne potreba države, kjer se projekt izvaja;
- pomembno je ustaviti in obrniti trend, da se javni denar uporablja kot vzvod za zasebne razvojne naložbe v državah v razvoju, ter zagotoviti, da »oplemenitenje« javnega denarja z zasebnim ne postane poceni izgovor za zmanjševanje razvojnih proračunov, temveč resnično razvojno orodje;
- zagotoviti je treba, da razvojne finančne institucije podpirajo tiste, ki pomoč najbolj potrebujejo, ne pa da obirajo nizko viševredne plodove – dobičke, ki jih je najlažje doseči in ki so najbolj zanimivi za zasebni sektor;
- kot ključni kriterij za oceno in izbiro projektov moramo postaviti razvojne učinke projektov – razviti moramo jasne indikatorje učinkov in slediti odgovornih naložbenim standardom;
- kjer je le mogoče, naj se podpirajo podjetja iz držav v razvoju, ne pa iz razvitih držav;
- nujno je potrebno izboljšati preglednost naložb finančnih posrednikov in pregledati te naložbe ter omogočiti neodvisen nadzor nad učinkovitostjo zasebnimi razvojnimi naložbami;
- zagotoviti je treba, da razvojni projekti zasebnih naložnikov

demonstrirajo jasno finančno in razvojno dodatnost;

- potrebna je javna razprava o skupni metodologiji za merjenje dodatnosti projektov, ki bi vodila k boljšemu razumevanju razvojnih učinkov takšnih projektov in bolj primerljivim rezultatom projektov;
- odpraviti je treba ovire v trgovinskih sporazumih, ki onemogočajo državam v razvoju, da bi upravljale s tokovi kapitala ter tako zmanjšale tveganja.

⁷⁹ <http://kakanj.gov.ba/datoteke/pdf/leap.pdf>

⁷⁸ <http://eurodad.org/Entries/view/1546054/2013/11/07/A-dangerous-blend-The-EU-s-agenda-to-blend-public-development-finance-with-private-finance>

NEPLAČANI DAVKI, KI BI LAHKO BILI VIR RAZVOJNEGA FINANCIRANJA

“Strpnost do podjetij, ki se izogibajo plačilu svojega deleža davkov, in do režimov, ki jim to omogočajo, je trčila ob dno. Zgraditi moramo povezavo med lokacijami, kjer podjetja dosegajo svoje dobičke in kjer so obdavčena. Da bi to storile, se morajo države članice odpreti in delati skupaj. To je tisto, kar želi doseči Paket za transparentnost.”

PIERRE MOSCOVICI, KOMISAR ZA EKONOMSKE IN FINANČNE ZADEVE, ZA OBDAVČENJE IN CARINO⁸²

“Protislovno je podpirati povečanje razvojne pomoči, obenem pa zamažati na eno oko pri dejanjih multinacionalk in drugih, ki ogrožajo davčne osnove v državah v razvoju.”

TREVOR MANUEL, JUŽNOAFRIŠKI MINISTER ZA FINANCE, 2008⁸³

Beg kapitala zaradi izmikavanja davkom v nekaterih najrevnejših državah južne poloble še naprej povzroča odtekanje finančnih sredstev, ki bi jih državljanji in družbe teh držav še kako potrebovali. Ta sredstva so preusmerjena v tuje jurisdikcije ali davčne oaze ali so skrita na zasebnih bančnih računih v nekaterih najbogatejših državah na svetu. Tako se od revnih k bogatim prelije ogromno premoženja, mnogo več, kot znaša uradna razvojna pomoč. Ocene kažejo, da skriti finančni tokovi iz držav v razvoju znašajo okoli 1,3 bilijonov dolarjev letno. Več kot polovica teh tokov je povezanih s prirejanjem cen v trgovanju. Multinacionalke se lahko tako izognejo plačevanju davkov, države v razvoju pa izgubijo ogromne količine denarja – na letni ravni okoli 160 milijard dolarjev⁸⁴.

Zadnje čase javnost veliko pozornosti namenja multinacionalnim družbam, ki se izogibajo plačilu davkov, in tudi velike blagovne znamke, kot so Starbucks, Google, Amazon in Apple, so bile deležne hudih kritik. Medijska poročila o tem, da je družba Starbucks plačala manj kot odstotek davka od dohodkov v višini 3,5 milijarde evrov, ki jih je ustvarila s prodajo od leta 1998 v Veliki Britaniji,

so povzročila javno ogorčenje po celi Evropi. Uporaba kreativnih ukrepov, s katerimi se multinacionalne družbe izmikajo davkom, povzroča zaskrbljenost, da bo davčno breme razporejeno nesorazmerno. Prav multinacionalne družbe so tiste, ki imajo od t. i. »agresivnega davčnega načrtovanja« v več različnih jurisdikcijah največ koristi. Mala in srednje velika podjetja namreč ne morejo »konkurirati« tem praksam. Davčno izmikavanje multinacionalnih družb je najbolj problematično v državah v razvoju, kjer posledice nižjih davčnih prihodkov neposredno občutijo najrevnejši ljudje na svetu, ki so odvisni od svojega javnega sektorja, saj jim ta zagotavlja izobrazbo, zdravstveno varstvo in osnovne družbene storitve.

V zadnjem času se vedno več pozornosti namenja tudi bogatim posameznikom, ki svoj dobiček ustvarjajo z izmikanjem davkom in svoje bogastvo skrivajo v davčnih oazah. Spomladi 2013 je Mednarodni konzorcij raziskovalnih novinarjev razkril, da je v davčnih oazah po celem svetu skritih na milijarde ameriških dolarjev. Podatki so razkrili umetno mrežo slamnatih podjetij in skritih bančnih računov, v katero je bilo vpletenih več kot 170 držav po celem svetu. Ta podjetja in bančni računi so bili povezani v strukture, namerno zgrajene na takšen način, da bi davčne oblasti pripeljale v slepo ulico.

Slovenija je v igri izogibanja davkom sicer dokaj majhna riba, ampak ni imuna na poskuse udeleževanja v igri. Podatki Mednarodnega konzorcija preiskovalnih novinarjev ICIJ kažejo, da je nekaj slovenskih državljanov udeleženih v davčnih utajah preko davčnih oaz⁸⁵, vendar pa je škoda v teh primerih predvsem na strani Slovenije. Preiskav o tem, da bi se slovenska podjetja izogibala plačilu davka v državah v razvoju, ni na voljo, bi pa bilo zanimivo raziskati, ali Slovenija oz. slovenska podjetja prispevajo k begu kapitala iz držav v razvoju.

⁸¹ Če ni drugače navedeno, je vir <http://www.ekvilib.org/images/stories/BegKapitala/porocilo%20Leva%20roka%20desni%20zep.pdf>

⁸² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4610_en.htm?locale=en

⁸³ <http://eurodad.org/sites/tax>

⁸⁴ <http://eurodad.org/sites/tax>

⁸⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=379fb8YvcSQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=qdv5aCWEwAk>

<https://www.youtube.com/watch?v=sd78AAfaqUg>

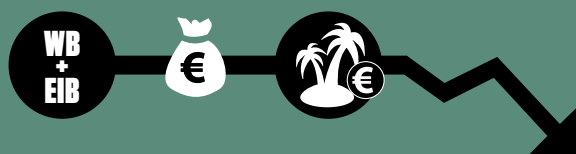
<http://www.rtvsl.si/slovenija/zgaga-bogati-bogatijo-revni-so-obubozani-zato-je-razkrivanje-podjetij-v-davcnih-oazah-v-javnem-interesu/308455>

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM⁸⁶

PERU V AKCIJI ZA DAVČNO PRAVIČNOST

Davčna uprava Peruja SUNAT se je odločila stopiti v boj proti odtekanju davkov zaradi prilagajanja cen v trgovanju. Gre za enega od tipičnih načinov izogibanja davkom: med podružnicami istega podjetja se cene izvoženih izdelkov namerno umetno znižajo (v primeru uvoza se cene namerno umetno zvišajo), kar zmanjša dobičke in s tem davčno osnovo. Čeprav gre v teoriji za nezakonito početje, je v praksi metoda razširjena, saj pravila dovoljujejo podjetjem postaviti cene svojim izdelkom in storitvam dokaj arbitrarno, kar davčnim organom onemogoča nadzor. Davčna uprava Peruja je ocenila, da je med leti 2007 in 2012 590 podjetij sklenilo komercialne transakcije, ki so vključevale namerno prilagajanje cen. To naj bi skupaj znašalo okoli 370 milijard dolarjev, od tega naj bi bilo 65 % mednarodnih transakcij. Namerno prilagajanje cen je postalo pomemben izziv za SUNAT, ki je ocenil, da znaša obseg vseh transakcij s prilagojenimi cenami okvirno 26 % perujskega BDP. Zato je davčna uprava odprla javno razpravo o tem problemu. Leta 2013 je uspela revidirati le delček transakcij s prilagojenimi cenami (le 27 primerov) in ugotovila, da je bila zaradi teh poslov ob 105 milijonov dolarjev davčnih prihodkov. To bi bilo skoraj zadosti za financiranje celotnega javnega programa za skrb za matere in novorojenčke. Če bi davčni organ uspel revidirati vse transakcije s prilagojenimi cenami in če bi bila stopnja izogibanja plačevanju davka ista kot na vzorcu iz 2013, bi perujska vlada lahko

⁸⁶ https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/bp185-business-among-friends-corporate-tax-reform-120514-en_0.pdf

zbrala dodatnih 3,36 milijarde dolarjev, kar zadostuje za 84 % proračuna za izobraževanje v Peruju.

PRIPOROČILA⁸⁷

Na tem področju lahko Slovenija naredi naslednje korake:

- zajezi izgubo davkov skozi reprezentativno, transparentno in učinkovito globalno davčno telo, ki bi pod okriljem ZN naslovlilo problematiko bega davkov, povečalo mednarodno sodelovanje na tem področju in revidiralo davčne standarde;
- podpira uvedbo popolne transparentnosti pri transakcijah, ki jih v različnih državah izvajajo multinacionalne družbe, ter od multinacionalk zahteva poročanje po državah, ki bi vključevalo:
 - pregled poslovanja družbe (ali skupine) na svetovni ravni: ime vseh držav, v katerih družba posluje, in ime vseh njenih hčerinskih podjetij, ki trgujejo v teh državah;
 - podatke o finančni uspešnosti skupine za vsako državo, v kateri posluje, pri čemer bi ločili podatke o prodaji znotraj skupine in prodaji drugim podjetjem, vključno s podatki o dobičku, prodaji, nabavi in stroških dela;
 - podatke o sredstvih, tj. vsej lastnini, ki jo ima podjetje v določeni državi, njeni vrednosti in stroških vzdrževanja;
 - davčne podatke, tj. podrobne podatke o zneskih, ki jih podjetje še mora plačati in ki jih je že plačalo za vsak posamezni davek;
 - zahteva več jasnosti glede tega, kdo dejansko nadzoruje denar v posameznih podjetjih; pravi lastniki, tisti, ki imajo od lastništva ali nadzora nad podjetjem dejansko korist (t. i. dejanski lastniki), so lahko skriti (npr. s pomočjo zastopnikov ali podjetij v drugih državah), zato oblasti in javnost le z veliko težavo odkrijejo, kdo resnično stoji v ozadju podjetij in drugih pravnih oseb.

⁸⁷ Viri: <http://www.ekvilib.org/images/stories/BegKapitala/porocilo%20Leva%20Droka%20desni%20zep.pdf>, <http://eurodad.org/files/pdf/55a3700adf901.pdf>, <http://www.mladina.si/168715/oecd-zahteva-strojze-davcne-kontrolle-super-bogatih/>

PODPORA NEDEMOKRATIČNIM REŽIMOM

“Projekt Shah Deniz je zelo pomemben za regijo, saj zagotavlja delovna mesta in razvojne priložnosti ne samo v Azerbajdžanu, temveč v celotni regiji Kavkaza. Poleg tega gre za nov vir plina, ne le za domače trge Azerbajdžanu in Gruziji, temveč tudi za regijo, kar povečuje diverzifikacijo in stabilnost dobav.”

KEVIN BORTZ, DIREKTOR TIMA ZA NARAVNE VIRE PRI EBRD V 2011⁸⁸

“Preden so prihodki od nafte in plina prišli v Azerbajdžan, smo imeli več demokracije in svobode. Glavni prihodki od nafte so prišli leta 2006, ko je začel delovati plinovod Baku–Tbilisi–Ceyhan. Od takrat se je stanje začelo slabšati. Probleme imamo s tem, da so aretirani novinarji, aktivisti in verniki – če kritiziraš vlado, te lahko enostavno zasllišijo in preganjajo zaradi neresničnih obtožb.”

RASUL JAFAROV, ZAPRTI AZERBAJDŽANSKI AKTIVIST ČLOVEKOVE PRAVICE⁸⁹

Čeprav podpora zahodnih vlad nedemokratičnim režimom po vsem svetu ni nič novega⁹⁰, je zaskrbljujoče dejstvo, da javni evropski denar še danes finančno podpira takšne režime.

Leta 2011 se je EU odločila preko EIB in EBRD vložiti 7 milijard evrov v južno-mediteransko regijo, in sicer z namenom gradnje demokratičnih institucij, boja proti korupciji in opolnomočenja organizacij civilne družbe. Postavlja se vprašanje, kako bosta omenjeni banki (glede na svoje pretekle izkušnje) lahko odigrali vlogo, ki jima ju je dodelila Evropska komisija. EIB je namreč od 1,87 milijarde evrov, ki jih je med leti 2006 in 2010 posodila Egiptu, podelila 92 % energetskega projekta; razumljivo je, da je takšen portfelj v interesu EU za uvoz energije, ni pa jasno, kako lahko pripomore k demokratizaciji. EBRD nima izkušenj s politično nestabilnimi okolji, vplivi na zmanjšanje

⁸⁸ <http://www.ebrd.com/news/2011/stage-1-of-shah-deniz-gas-field-financing-reaches-project-completion.html>

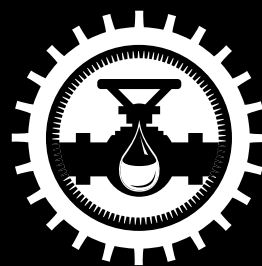
⁸⁹ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/jailing-prominent-human-rights-activists-azerbaijan-casts->

⁹⁰ Glej na primer https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_authoritarian_regimes_supported_by_the_United_States ali <http://globalreporting.net/blog/atrocities-in-ethiopia-no-problem-just-close-your-eyes-and-give-us-more-money/>

⁹¹ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/bankwatch-in-the-media/banking-not-tool-support-democracy-in-ai> ali <http://globalreporting.net/blog/atrocities-in-ethiopia-no-problem-just-close-your-eyes-and-give-us-more-money/>

revščine in zaščito človekovih pravic pa so zelo vprašljivi (primer Azerbajdžana je predstavljen spodaj). EBRD ima prav tako veliko izkušenj s posojili za energetiko, medtem ko na področju demokracije in človekovih pravic lahko najdemo veliko kritik. Evropski načrt za financiranje razvoja v južnem Mediteranu tvega, da bo preko javnih bank podpiral isto korupcijo in socialno nepravilnost, proti kateri se bojujejo demokratična gibanja v severni Afriki in na Bližnjem vzhodu. Veliki energetske in infrastrukturni projekti v državah z nedemokracijskimi vlada mi ponavadi koristijo peščici politično in poslovno dobro povezanih ljudi, le redko pa tudi preostali družbi⁹¹.

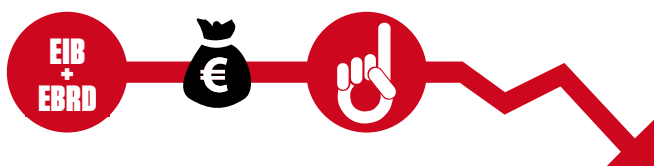

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM⁹²

PODPORA NEDEMOKRATIČNEMU REŽIMU V AZERBAJDŽANU

Azerbajdžanski vladajoči režim predsednika Alijeva je znan po tem, da izvaja pritisk nad civilno družbo. Pred nedavnim sta bila zaprta dva vidna borca za človekove pravice. Odvetnik Intigam Alijev, ki je branil politične zapornike, je v aprilu 2015 dobil kazen zaradi nelegalnega podjetništva in izogibanja davkom, in sicer 7,5 let zapore. Pred aretacijo je odvetnik na Evropsko sodišče za človekove pravice vložil 200 tožb zaradi prirejanja volilnih rezultatov, zatiranja svobode govora in odvzema pravice do poštenega sojenja v Azerbajdžanu. V istem času je Alijev režim v zapor poslal tudi aktivista za človekove pravice Rasula Jafarova, ki je – zaradi podobnih obtožb kot odvetnik Alijev – dobil kazen 6,5 let zapore. Jafarov je organiziral kampanjo Šport za pravico, ki je ob Evropskih igrah 2015, ki so potekale v Azerbajdžanu, želela opozoriti na kršenje človekovih pravic. Podobno kampanjo je Jafarov organiziral leta 2012, ko je Azerbajdžan gostil Evrovizijo. Ta dva primera sta le med zadnjimi odmevnimi primeri zapiranja političnih nasprotnikov v Azerbajdžanu.

EU se je sicer previdno opredelila proti zapiranju Jafarova, vendar pa kljub temu, da režim predsednika Alijeva v Azerbajdžanu izvaja vidno zatiranje človekovih pravic, ohranja tesne stike z režimom.

⁹² Povzeto iz naslednjih virov: <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/jailing-prominent-human-rights-activists-azerbaijan-casts->, <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/pipe-dreams-why-southern-gas-corridor-will-not-reduce-eu-d>, <http://bankwatch.org/news-media/blog/energy-security-europe-or-profit-lukoil>, <http://bankwatch.org/news-media/blog/azeri-regime-stifles-criticism-ahead-european-games-european-lender-must-finally-tak>

⁹³ <http://www.ebrd.com/azerbaijan-data.html>

⁹⁴ <http://www.ebrd.com/news/2011/stage-1-of-shah-deniz-gas-field-financing-reaches-project-completion.html>

Alijev režim je velik del svoje politične in finančne moči pridobil skozi izkoriščanje bogatih zalog nafte in plina v svoji državi. Te zaloge so danes, ko se EU želi oddaljiti od Rusije in diverzificirati svoje vire plina, zelo pomembna strateška tarča za Evropo. Zato EU še vedno sodeluje z Alijevim režimom: plinsko polje Shah Deniz v Azerbajdžanu naj bi postalo glavni vir plina za enega od trenutno najbolj vidnih energetskega projektov EU – plinovod Južni tok. Ta plinovod naj bi plin iz kaspijske regije dovažal v Evropo, projekt pa naj bi stal okoli 35 milijard evrov. Neposredno naj bi bil financiran iz javnega denarja EU, posredno pa tudi preko posojila EBRD polju Shah Deniz.

Čeprav naj bi EBRD promovirala demokracijo, je igrala pomembno vlogo pri zagotavljanju rednega financiranja Alijevega režima skozi prihodke od prodaje nafte in plina. Kumulativne investicije banke v Azerbajdžanu znašajo več kot 2 milijardi evrov, od trenutno odprtih projektov v vrednosti 861 milijev evrov pa je tri četrtine naložb v energetiko in infrastrukturo⁹³. EBRD je v juliju 2015 odobrila nadaljnje posojilo za plinsko polje Shah Deniz, torej je razvoj prvega dela projekta Shah Deniz že podprla s 180 milijoni evrov posojila⁹⁴, sedaj pa je temu dodala še 500 milijonov dolarjev. Zanimivo je, da se EU po eni strani želi »odkrižati« Rusije pri dobavi plina v Evropo, po drugi strani pa posojila namenja projektu, kjer je eden od treh lastnikov rusko podjetje Lukoil. EBRD svoja posojila Azerbajdžanu opravičuje s tem, da imajo pozitiven vpliv na tranzicijo države v tržno gospodarstvo. Morda res, a za kakšno ceno? Projekt financira avtoritativen režim Alijeva, poleg tega pa plinska infrastruktura le redko predstavlja vir miru in varnosti v neki državi (to nazorno prikazuje primer Ukrajine, kjer je bila energetska politika nedvomno eden od vzrokov za državljansko vojno).

PRIPOROČILA ⁹⁵

Od razvojnih finančnih institucij, katerih članica je Slovenija, mora Slovenija zahtevati naslednje:

- da se nemudoma ustavi financiranje projektov, ki posredno financirajo delovanje nedemokratskih režimov;
- zavezo, da ne bodo podpirale dejavnosti, ki bi pripomogle k ali pospešile kršenje človekovih pravic; institucije morajo biti zavezane k spoštovanju človekovih pravic v vseh svojih projektih in programih ter zahtevati od vlad držav, ki so prejemnice financiranja, da spoštujejo človekove pravice;
- da skrbno preverjajo, da financirane dejavnosti ne pripomorejo k ali pospešijo kršenje človekovih pravic; to vključuje oceno vpliva projekta ali dejavnosti na človekove pravice ter načrt za izogibanje kršitvam in blaženje morebitnih vplivov na človekove pravice;
- da zagotovijo, da so imeli vsi člani lokalnih skupnosti, na katere bo imela vpliv politika, projekt ali dejavnost finančne institucije, možnost smiselno in enakopravno sodelovati v odločanju v vseh fazah politike, projekta ali dejavnosti; lokalna skupnost mora imeti enakopraven dostop do odločanja o strategijah, politikah, programih, projektih ali dejavnostih finančnih institucij; dokumenti morajo biti javnosti dostopni in na voljo za komentiranje za določeno obdobje; ob privolitvi avtorjev morajo biti objavljene pripombe ter podani odgovori na pripombe z argumenti, zakaj je neka pripomba sprejeta ali pa ne;
- podporo svojim članicam, da vzpostavijo in uporabijo močna sredstva v primerih kršenja človekovih pravic;
- da zagotovijo, da so na voljo mehanizmi, ki ljudem omogočajo obveščati o kršenju človekovih pravic v okviru projektov ali dejavnosti finančnih institucij, in da njegovi mehanizmi družbene odgovornosti spremljajo skladnost z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic.
- da okrepijo obstoječe zaščitne ukrepe za spoštovanje človekovih pravic, vključno s posodobitvijo politik za spoštovanje pravic domorodnih ljudstev in za neprostoVOLjne preselitve.

⁹⁵ <https://www.hrw.org/report/2013/07/22/abuse-free-development/how-world-bank-should-safeguard-against-human-rights#687209>, <https://www.hrw.org/report/2014/02/03/how-can-we-survive-here/impact-mining-human-rights-karamoja-uganda#38d0ba>

PRESEČNA PRIPOROČILA

ZAGOTOVITI MORAMO SKLADNOST RAZVOJNIH POLITIK

Države sprejemajo politike na različnih nivojih in za različna področja. Cilj zagotavljanja skladnosti politik je, da si med seboj ne nasprotujejo, temveč da se dopolnjujejo ter zasledujejo skupne cilje. Praksa žal kaže, da je do usklajenosti politik še dolga pot. Prvi korak za izboljšanje razvojnega financiranja je zato skladnost politik. Če na primer zagovarjamo varovanje podnebja, pri čemer namenimo veliko javnega denarja za projekte varovanja podnebja, ne moremo v isti sapi promovirati fosilnih tehnologij, prav tako z javnim denarjem. Gre za popolnoma neučinkovito porabo javnih sredstev, ki je nesprejemljiva. Zato mora Slovenija v svojih politikah razvojnega financiranja zagotoviti, da so skladne. Prav tako se mora zavzemati za to, da so usklajene tudi politike finančnih institucij, katerih članica je⁹⁶. EBRD na primer investira v učinkovito rabo energije, nato pa izniči vplive takšnih projektov s financiranjem projektov, ki povečujejo rabo energije, kot so proizvodnja premoga, nafte ali plina ter prometna infrastruktura. Slovenija bi kot članica v EBRD morala zagotavljati, da se denar te finančne institucije porablja smiselno in učinkovito.

⁹⁶ Slovenija je članica naslednjih mednarodnih finančnih institucij:

- Skupina Svetovne banke,
- Mednarodni denarni sklad (IMF),
- Mednarodna finančna korporacija (IFC),
- Evropska investicijska banka (EIB),
- Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD),
- Razvojna banka Sveta Evrope (CEB),
- Medameriška razvojna banka (IADB).

ZAGOTOVITI MORAMO SPOŠTOVANJE NAČEL, POLITIK, PREDPISOV

Načela, politike in predpisi držav so sprejeti z namenom njihovega spoštovanja in s tem doseganja ciljev, ki jih posamezna država želi zasledovati. Z enakim namenom načela in politike sprejemajo tudi finančne institucije. Praksa žal kaže, da v številnih primerih napisano ni izvedeno, pa naj gre za dosledno izvajanje politik in predpisov držav ali pa načel in politik finančnih institucij. Zaradi nedoslednosti prihaja do neučinkovitega trošenja javnega denarja pri razvojnem financiranju. Politike ali predpisi o spoštovanju človekovih pravic in informiranju ter vključevanju javnosti med drugim igrajo pomembno vlogo pri zagotavljanju sprejemljivosti in učinkovitosti projektov. Če se človekove pravice in pravila o vključevanju javnosti kršijo, prihaja do neučinkovitih projektov, ki ne prinašajo koristi lokalnim prebivalcem, kar je eden od ključnih namenov razvojnega financiranja. Svetovna banka sama ugotavlja, da med sodelovanjem javnosti ter uspehom razvojnih projektov obstaja pozitivna povezava, kljub temu pa pogosto zanemari svoje lastne standarde za sodelovanje in odgovornost ter ne zaščiti tistih, ki so teptanje človekovih pravic naznanili uradnikom Svetovne banke. Za učinkovite razvojne projekte, financirane iz javnega denarja, je potrebno zagotoviti spoštovanje načel, politik in predpisov.

ZA STRUKTURNE SPREMEMBE POLITIK IN UKREPOV

SLOVENIJA JE SOODGOVORNA ZA PROJEKTE RAZVOJNIH IN FINANČNIH INSTITUCIJ

Slovenija je odgovorna za delovanje svojih razvojnih institucij, prav tako pa je soodgovorna za delovanje institucij, katerih članica je. Zato mora odigrati vlogo in zahtevati, da so projekti lastnih institucij in ostalih razvojnih ali finančnih institucij v skladu z njenimi ter mednarodnimi načeli, politikami in predpisi. Če se EU odloči diverzificirati svoje vire plina, nato pa z javnim denarjem iz EU ter denarjem bank, kot sta EBRD in EIB, financira projekt črpanja plina v Azerbajdžanu, kjer je eden od treh lastnikov rusko podjetje Lukoil (glej primer na straneh 39-40), gre za nesprejemljivo rabo javnega denarja, ki bi se ji Slovenija morala upreti. Še posebej zato, ker s pomočjo tega projekta posredno financiramo tudi režim, ki neutemeljeno zapira borce za človekove pravice. Slovenija mora jasno odreči podporo takšnim in podobnim projektom institucij, katerih članica je.

VPLIVAJ NA SVOJO VLADO, DA IZVAJA VPLIV V INSTITUCIJAH

Delo predstavnikov Slovenije moramo nadzorovati vsi. Da bi zares vplivali na razvoj, ni dovolj, da na primer beguncem darujemo par čevljev ali nakažemo nekaj denarja za šolanje otroka v Gani, temveč moramo tudi aktivno spremljati, kaj razvojne in finančne institucije delajo z našim javnim denarjem. Da ne bo pomote: par čevljev ali šolnina sta pomembna podpora, vendar naj se ne konča pri tem. Morda je prav s strani razvojnih bank financiran projekt zakrivil, da ljudje v neki lokalni skupnosti ne morejo več preživeti in so zato prisiljeni v romanje po svetu. Zato je naloga vseh nas, da spremljamo, kakšne razvojne projekte podpiramo z našim javnim denarjem: takšne, ki koristijo razvoju lokalne skupnosti, ali takšne, ki uničijo možnost za preživetje lokalne skupnosti, da bi lahko dobički šli v roke multinacionalnih korporacij. Neposredno od institucij ali pa preko slovenskih predstavnikov v finančnih institucijah moramo zahtevati, da se spoštujejo človekove pravice ter pravice lokalnih skupnosti in njihovo okolje.

PRESEČNA PRIPOROČILA ZA STRUKTURNE SPREMEMBE POLITIK IN UKREPOV

ZAGOTOVIMO PARTNERSTVO, NE PA ENOSMEREN PRENOS

Danes razvoj temelji na zahodnjaških modelih industrializacije, ki so netrajnostni, obenem pa ignorantski do lokalnih, kulturnih in zgodovinskih kontekstov ljudi, ki morajo te modele sprejemati. Razvojni projekti tako vlad kot nevladnih organizacij so osnovani na razvojni teoriji, po kateri je razvojni proces v bistvu približevanje vseh držav zahodnjaškemu vzorcu. Pri razvojnem financiranju je problem pogosto v tem, da projekte izvajajo zahodne organizacije, in to dostikrat brez pravega partnerstva z deležniki iz držav prejemnic. To v države prejemnice vnaša tudi negativne vzorce (potrošništvo, tekmovalnost itd.). Pogosto se dogaja, da posamezni izvajalci projektov v neki državi ne poznajo celotne slike in dejanskega namena, ampak pokrivajo le svoj omejeni del, ki mogoče sicer ni sporen, ko pa je postavljen v širšo sliko, ni več tako zelo neškodljiv. Zato moramo zagotoviti, da se pri razvoju programov, politik in projektov vključi širok nabor lokalnih akterjev in da gre pri razvojnem financiranju za partnerstvo, ne pa za enosmeren prenos projektov ali denarja. Namesto zagovarjanja ene in edine poti razvoja je treba promovirati pluralizem v idejah o razvoju ter pripoznati raznovrstnost kulturnih perspektiv in prioritet. Treba je vključevati lokalno kulturo, tradicije in znanje, lokalna pluralistična gibanja ter neformalni sektor, obenem pa se od materialističnega načina razvoja preusmeriti na solidarnost in vzajemnost, zadovoljstvo ter vpetost v skupnost.

RABA PRAVNIH SREDSTEV IN NADZORNIH MEHANIZMOV FINANČNIH INSTITUCIJ

Nacionalni in evropski predpisi s področja varstva okolja in sodelovanja javnosti ter mednarodne konvencije, katerih pogodbenica je Slovenija, vključujejo tudi mehanizme za zagotavljanje pravnega varstva. Ko ugotovimo, da se z določenim projektom kršijo naše pravice, moramo ukrepati. V primerih, ko pravno varstvo ni zagotovljeno, izkoristimo notranje mehanizme institucij, ki jih le-te vzpostavljajo za nadzor nad njihovim delovanjem. Ko ugotovimo, da »razvojni« projekti v resnici niso razvojni, temveč koristijo predvsem bogatim oligarhom ali multinacionalkam, je morda treba razmisliti tudi o izrabi pravnih sredstev, s katerimi bi trošenje javnega denarja usmerili v pravo smer.

Naslov: **Na zlomljenih krilih razvoja**
Avtorji: **Lidija Živčič, Barbara Kvac, Živa Gobbo**

Fotografije: **Bankwatch, Flickr, Shutterstock**
Oblikovanje: **Iz principa, Sonia Pust**
Tisk: **Grafex, d. o. o.**
Naklada: **400 izvodov**

Izdajatelj: **Focus, društvo za sonaraven razvoj**
Sedež: **Maurerjeva 7, Ljubljana**
Pisarna: **Trubarjeva 50, Ljubljana**
Telefon: **+386 1 515 40 80**
info@focus.si
www.focus.si

Focus, društvo za sonaraven razvoj, je nevladna, nepolitična in nepridobitna okoljska organizacija, ki deluje na področju podnebnih sprememb. S svojim delom in zgledom želimo pokazati, da je lahko vsak od nas okoljsko in družbeno odgovoren. Focus osredotoča svoje delo na teme: podnebje, energija, mobilnost, globalna odgovornost in potrošnja ter odrast. V okviru teh tem organiziramo različne dogodke, izvajamo kampanje in praktično orientirane projekte, ozaveščamo javnost, spremljamo, analiziramo in se vključujemo v procese odločanja in oblikovanja politik, sodelujemo z različnimi deležniki in redno komuniciramo z mediji. Naše delo poteka tako na lokalni in nacionalni ravni kot tudi na mednarodni ravni in ravni EU. Več informacij je na voljo na focus.si.

2015
Evropsko leto
za razvoj

naš svet
naše dostojanstvo
naša prihodnost

